

19—23 april

Debatter m. m.

Fredagen den 19 april

Sid.

Svar på interpellation av herr Kristiansson, Axel, (cp) ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation	3
Naturvårdsforskningens organisation, m. m.	19
Om en dokumentationscentral för miljövardeforskning	39
Om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram	40
Den psykiska folkhälsan	42
Den psykiska hälsovården	50
Meddelande ang. enkla frågor:	
av herr Fälldin (cp) ang. företagsskatteutredningens arbete ..	55
av herr Strandberg (h) om förbättringar av de värnpliktigas förmåner	55

Tisdagen den 23 april

Meddelande ang. enkel fråga av herr Mattsson (cp) ang. hastighetsbegränsning för viss fordonskombination	58
--	----

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 19 april		Sid.
Bevillningsutskottets betänkande nr 32, ang. båttrafiken över Öresund, m. m.	19	19
Andra lagutskottets utlåtande nr 25, ang. vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1967 vid dess femtioförsta sammanträde fattade beslut	19	19
Jordbruksutskottets utlåtande nr 19, ang. naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m. ..	19	19
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, om en dokumentationscentral för miljövårdsforskning	39	39
— nr 23, ang. åtgärder för miljö- och naturvård, m. m.	40	40
— nr 17, ang. den psykiska folkhälsan	42	42
— nr 21, ang. den psykiska hälsovården	50	50
— nr 24, om förbättrade arbetsförhållanden m. m. för de handikappade	54	54
— nr 25, om införande av professionell fotboll	54	54

Fredagen den 19 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet HOLMQVIST, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Axel Kristianssons* (cp) interpellation angående lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Axel Kristiansson har frågat mig om jag dels anser det ur allmän synpunkt vara försvarbart att lämna omfattande statligt stöd till ägg- och fläskfabriker under en period då det finns ett betydande överskott på ifrågasvarande produkter, dels anser att en sådan inriktning av det statliga stödet överensstämmer med målsättningen för produktionsanpassning inom jordbruket.

Statens stöd till jordbrukets rationalisering avser i princip uppbyggnad av effektiva företag utan begränsning till någon särskild företagsform. Rationaliseringsarbetet skall särskilt främja specialisering och övergång till drift i större skala inom jordbruksproduktionen. En av förutsättningarna för stöd är att en ifrågasatt investering skall vara önskvärd ur allmän synpunkt. Vid prövningen härav skall beaktas bl. a. de effekter som åtgärden kan få på marknadsutvecklingen inom landet för den produkt som investeringen avser. En överskottssituation för en viss produkt skall dock inte hindra stöd till sådana ytterligare investeringar i produktionsgrenen i fråga som höjer produktio-

nens effektivitet. Enligt min mening överensstämmer den hittillsvarande tillämpningen av principerna för stödet med målsättningen för produktionsanpassningen inom jordbruket.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Det kom snabbt, och jag tror att det ligger ett betydande värde däri. Tillsammans med de klarlägganden som jag hoppas jordbruksministern kommer att lämna här i kammaren ger svaret ett besked om vart jordbruksministern så att säga är på väg och vad han målmedvetet siktar till med sin nya jordbrukspolitik, som på många punkter är både dunkel och motsägelsefull.

Jag måste emellertid säga att svaret är mycket ofullständigt. Jag skulle närmast vilja karakterisera det som Holmqvists ofullbordade.

Jag begärde i min interpellation att få veta jordbruksministerns syn på två konkreta frågeställningar, dels om det ur allmän synpunkt är försvarbart att lämna omfattande statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen under en period då det finns ett betydande överskott på ifrågasvarande produkter, dels också om jordbruksministern anser att en sådan inriktning av det statliga stödet med de följder det får för produktionsutvecklingen överensstämmer med produktionsmålsättningen inom jordbruket, alltså den nedbantning av jordbruksproduktionen som riksdagen har uttalat sig för.

På den sista frågan har jordbruksministern såvitt jag kan förstå svarat jakande. Hur han kan göra så är för mig obegripligt — det finns ju ingen som

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskotts-situation

helst logik i detta svar med tanke på tidigare uttalanden om angelägenheten av att krympa totalproduktionen, att minska exportförlusten etc.

I vad det gäller den första frågan har såvitt jag kan tolka svaret jordbruksministern underlåtit att svara — om det är avsikligt eller icke lämnar jag därhän. Svaret på denna punkt är huvudsakligen ett referat av hans egen skrivning i propositionen, som riksdagen sedan med knappast möjliga majoritet antagit. Nu gällde inte min fråga vad som står i riksdagstryck och anvisningar, utan om jordbruksministern anser att det ur allmän synpunkt är försvarbart att i en besvärlig överskotts-situation lämna omfattande statliga stöd till nyinvesteringar i ägg- och fläskproduktion. Man kan närmast säga att det är fråga om hur jordbruksministern ser på dagens situation med hänsyn till den skrivning som är gjord. Frågan är som jag ser det fullt berättigad att ställa mot den bakgrund utskottsskrivningen ger. Jag vill här citera följande rader: »Vid prövning om en investering är önskvärd ur allmän synpunkt beaktas bl. a. marknadssituationen för den produkt investeringen avser.»

Mot den bakgrunden och då jordbruksministern rimligen inte kan komma förbi sin egen skrivning är det angeläget att jordbruksministern närmare utvecklar sitt svar på denna punkt. Av särskilt intresse är då att veta vid vilken grad av överproduktion som jordbruksministern kommer att beakta marknadseffekterna och vilka exportförluster som jordbruksministern anser vara så att säga tolerabla för att staten skall subventionera eller icke subventionera ytterligare produktionsökning.

Jag förutsätter således att jordbruksministern återkommer med preciserat svar på dessa frågeställningar ävensom att han ger en definition på vad han menar med att vara »önskvärd ur allmän synpunkt». Av intresse är också att veta — det kanske ligger något utanför

men jag är intresserad av det ändå — huruvida jordbruksministern vid dylika överväganden, ty sådana torde han säkerligen få göra många hädanefter, icke ser sig böra ta någon som helst hänsyn till de urhoikande effekter som kan komma att uppstå på den prispolitiska målsättning som producenter och konsumenter kommit överens om och som riksdagen sedan sanktionerat. Det borde även vara en jordbrukspolitisk angelägenhet att förverkliga dessa målsättningar.

Jag vill återkomma till den senare delen av min frågeställning: huruvida, för att uttrycka saken på ett annat sätt, jordbruksministerns praktiska handläggning av det statliga investeringsstödet med därav föranledd produktionsökning ligger i linje med produktionsmålsättningen inom jordbrukspolitiken. Jag måste säga att jordbruksministerns svar är förbluffande. Ingen har som han under alla de år som jordbrukspolitiken stått under debatt energiskt förfäktat angelägenheten av att jordbruksproduktionen snabbt skall bringas ner så att förlustbringande export undviks.

Det kan ur riksdagens protokoll plockas fram exempel på hur jordbruksministern försökt att ange hur mycket en normalbonde får avstå av sin inkomst på grund av framför allt överproduktion på animaliesidan. Det skulle vara mycket intressant om jordbruksministern ville göra en kompletterande beräkning över hur mycket exempelvis sörmlandsfallet kostar bonden i fråga liksom många andra.

När jag här exemplifierar i en mera principiell debatt gör jag detta därför att det anmärkningsvärda här inte ligger i företaget som sådant utan i handläggningen av den statliga stödgivningen kring detsamma, dels därigenom att jordbruksministern bortser från den rådande marknadssituationen, dels också för att detta företag fått en oproportionerligt stor del av det rambelopp som

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskotts-situation

står till förfogande för dylik kreditgivning. Med all sannolikhet hade här åberopade företag kunnat finansieras på annat sätt. Såvitt jag kunnat se av handlingar i målet var ju detsamma vid lånebeskedets delgivning till allra största delen färdigställt eller påbörjat. Jag kan inte tänka mig annat än att man inte tar risken att på dessa grunder icke komma i åtnjutande av statligt stöd, om man ej kan fullborda planerna utan att få detta stöd.

Här föreligger således, som jag ser det, en enastående inkonsekvens mellan jordbruksministerns tidigare resonemang och hans praktiska handläggning av här berörda avsnitt av jordbrukspolitiken. Jag tycker att det finns anledning att han klarar ut detta inför denna kammare. Fasthåller jordbruksministern alltså vid den 80-procentiga självförsörjningsgraden som en målsättning, och ligger det någon ambition och verklig mening bakom den skrivning som framfördes av den socialdemokratiska utskottsdelens och som riksdagen senare antog, nämligen att det är självfallet att rationaliseringsverksamheten under överskådlig tid kommer att domineras av arbetet med att bygga upp bärkraftiga familj jordbruk — då bör jordbruksministern sannoligen förklara hur denna ekvation går ihop i nuvarande marknads- och kreditgivningssituation.

Jag kan aldrig tänka mig att riksdagsmajoriteten, oavsett politisk tillhörighet, vid föregående års beslut i jordbruksfrågan tänkt sig att exempelvis ett enda företag årligen skulle tillerkännas räntesubvention på 80 000 kronor per år. Även om jordbrukspolitiken inte skall vara socialpolitik, finns det ju ändå ingen anledning att slå över på motsatta ytterligheter. Jag tror att det är mycket väsentligt med hänsyn till de stora ekonomiska satsningar som staten härvidlag åtager sig för framtiden, och som är ofrånkomliga, att vi noga överväger var vi får den

största effekten av statens satsning. Jag kan inte finna annat än att, i varje fall under ett betydande övergångs-skede, denna nås inte genom stora punktinvesteringar utan genom komplettering och utbyggnad av nu bestående produktionsenheter. Självfallet behöver, om så skall kunna ske, tillgängligt produktionsutrymme också reserveras härför.

Jag tror också, även om — som jag tidigare framhållit — jordbrukspolitiken inte skall vara socialpolitik, att det finns anledning att åtminstone något se på fördelningen av statliga medel, som dock innebär betydande inkomstförstärkningar, där de hamnar.

Jag vill således, herr talman, starkt hävda att vid den praktiska tillämpning som jordbruksministern introducerat i vad det gäller jordbrukets rationalisering har han icke tagit tillbörlig hänsyn till den i såväl proposition som riksdagens utlåtanden åberopade marknadsfaktorn. Jag hävdar också att en dylik tillämpning icke rimligen kan förenas med den jordbrukspolitiska målsättningen.

Eftersom jordbruksministerns svar var både kortfattat och ofullständigt förutsätter jag att han i den följande debatten här ger ett förtydligande.

Herr statsrådet **HOLMQVIST:**

Herr talman! Herr Axel Kristiansson har ställt en rad ytterligare frågor till mig. Jag skall försöka besvara dem efter hand. Men jag kanske kan ha anledning att först gå ifrån vanlig praxis och i mitt inlägg anknyta till ett speciellt fall, därför att det har väckt stor uppmärksamhet.

Som vi alla kan läsa i RLF-tidningen i dessa dagar hålls det inte en RLF-stämma någonstans i landet utan att det skall antas protestuttalande, som antingen innebär att den nuvarande jordbruksministern bör avgå eller att han har handlat felaktigt, har handlat oför-

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation

synt, ja, man kan nästan få en känsla av att han skulle ha begått någonting brottsligt.

Man kan också i det sammanhanget läsa tankar på att det nu är tid att sätta i gång bojkotter mot företag vilka som leverantörer eller mottagare har kontakt med det nya företaget i Sörmland. Vid RLF-stämman i Kronobergs län förklarades bl. a. att i dag, då på andra områden olika former av mer eller mindre handgripliga demonstrationer tillämpas, bör på jordbrukarhåll tanken på sanktioner mot dylika företag och köpare av deras produkter inte vara främmande. Med andra ord: man anser det vara så allvarligt att ett affärsföretag har etablerat sig som jordbruksproducent, att man är beredd att rikta in stridsåtgärder mot företag inom handeln som befattar sig med produkter från företaget. Man har vidare sagt att jag med det här beslutet har bitit huvudet av skammen.

Därför, herr Axel Kristiansson, finns det anledning att först ta upp ett resonemang om några väsentliga frågor i det här sammanhanget.

Jag vill erinra herr Kristiansson om — som jag haft anledning att också säga i andra sammanhang — att det är högt på tiden att man inom RLF gör klart för sig att skräväsändets dagar är förbi i det här landet. Man bör också tänka på att vi i denna riksdag under de senaste åren medvetet strävat efter att i ökad utsträckning kunna förverkliga de fria näringsprinciper som gäller i vårt näringsliv också när det gäller jordbruksproduktionen. Både jordförvärvslagen och de gällande jordbrukspolitiska riktlinjerna möjliggör numera etablering och utbyggnad av rationella företag inom jordbruksproduktionen oavsett ägareform. Här föreligger tydligen ett medvetet försök att inför valet få en konflikt — vågar jag säga — mellan å ena sidan Sveriges bönder och å andra sidan konsumenter och löntagare, där man vill blåsa upp

ett enskilt fall till en stor principdiskussion.

Jag vill fråga: Vad är det för fel med det företag som har tillkommit i Södermanland? Är det för stort? Vänder man sig mot det därför att dess produktion är alldeles för rationell? Visst är det stort. Det kommer i full skala att svara för ungefär 2 promille av den svenska fläskproduktionen. Och visst är det stort om vi ser på den äggproduktion som kan komma till stånd vid detta företag, vilken kan beräknas till 1—2 procent av den totala äggproduktionen. Är det därför man vänder sig mot det och säger att så stora steg framåt får vi inte ta, därför att det då blir till skada för de hundra tusen jordbrukarna här i landet.

Jag vill ställa en fråga som jag hoppas att herr Axel Kristiansson ger svar på: Är det således fel att företaget är för rationellt i det avseendet? Vi är ju i alla fall överens om att även företag som drivs i bolagsform skall ha möjligheter att få det statsstöd som kreditgarantin utgör — jag vill därvidlag friska upp minnet på herr Axel Kristiansson och erinra honom om att han var med här i riksdagen i fjol och då inte motsatte sig att det skulle finnas möjligheter att tillskapa företag av denna typ. Men är detta företag för stort, herr Axel Kristiansson? Hur skall då alla de jordbrukare som har byggt ut sin produktion under de senaste åren uppfatta sin situation? Det finns enskilda jordbrukare som har byggt ut företag, vilka när det gäller fläskproduktionen är större än detta. Jag skulle kunna ta med herr Axel Kristiansson på en resa i Skåne och presentera honom för minst ett tiotal jordbrukare, vilka inom sina företag har byggt upp en fläskproduktion som är större än den som förekommer vid detta företag i Södermanland.

Om vi ser på statistiken finner vi att sedan 1964 och fram till 1966 ökade antalet storproducenter på fläksidan —

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskotts-situation

då räknar jag som storproducenter sådana som levererar mer än 500 slaktsvin om året — från 700 till något över 1 000. Det var en ökning med ungefär 50 procent under denna tid. Dessa 300 jordbrukare som det rör sig om i hela landet har under denna tid tagit ytterligare 10 procent av den totala fläskproduktionen för sin del. Producenterna med mer än 500 svin i årsleverans har ökat sin andel från 30 till 40 procent. I Södermanlandsfallet rör det sig om 1 promille. Vem har i så fall vållat mest bekymmer för de små producenterna — företaget i Södermanland som man nu protesterar mot landet över, eller de några hundra enskilda jordbrukare som har byggt upp sina företag?

Jag ställer den frågan därför att den är värd att fundera över. Jag menar inte att dessa 300 har begått något oriktigt. Jag tycker att det bör vara välkommet, inte minst från konsumenternas synpunkt, att vi får en rationellare produktion. Ingen människa skall behöva känna dåligt samvete för att med sin effektiva produktion ha inkräktat på annans möjlighet att få utkomst i sitt företag. Vad vi vill ha är en näring som kan utvecklas mot allt större effektivitet och allt bättre förhållanden i olika avseenden. De liberala näringspolitiska principer vi tillämpar i vårt land har också legat till grund för riksdagsbeslutet, där inte ens centern motsatt sig att även sådana affärsföretag som det här rör sig om skall kunna få statens stöd till anläggningar för primär livsmedelsproduktion. Det gäller här inte något slags lokaliseringstöd eller bidrag. Företaget har fått möjligheter till kreditgaranti — inte för hela beloppet — men av de investeringskostnader som totalt uppgår till 12 miljoner kronor får företaget kreditgaranti för 4 miljoner.

I det nu aktuella fallet har lantbruksnämnden i Södermanland enhälligt tillstyrkt en kreditgaranti på 6 miljoner.

Ett par av nämndens ledamöter blev bleka om näbben, sedan man börjat skriva om saken i föreningstidningarna, och de anmälde efteråt, inte reservationer men ett särskilt yttrande, där de sade att man kanske inte borde ha gått så här långt. Lantbruksstyrelsen föreslog 3 miljoner. Och sedan säger man, när jag varit med om att anvisa 4 miljoner, att jag har bitit huvudet av skammen — som det heter. Är det inte att ta till hårda ord — när jag har handlat enligt författningen, kunnat stödja mig på lantbruksnämnden och lantbruksstyrelsen? Jag vågar säga att jag skulle ha bitit huvudet av skammen om jag hade gått emot gällande författning, om jag hade gått emot den bedömning som myndigheterna har gjort i denna fråga.

Kritiken från RLF:s och från centrens talesmän är så mycket mer oberrättigad som kreditgivningen till familjeföretagen icke kommer att bli eftersatt. Jag vill erinra om att vi nu befinner oss ett långt stycke in i april, och det återstår ett par månader av innevarande budgetår. Ingen vill väl försöka inbilla mig att vi under denna tid — även om medlen skulle vara helt förbrukade i dag, vilket de icke är — kommer att ställa till allvarliga svårigheter för familj jordbruket. Vi har ju gjort en så pass kraftig uppräknig av kreditramarna att man inte med skäl kan säga att det här beslutet på något sätt har inkräktat på familj jordbrukets möjligheter att utveckla sig.

Man behöver således inte söka efter särskilda motiv för regeringens beslut, eftersom detta ärende har handlagts i god överensstämmelse med gällande författning. Det är en helt godtycklig tolkning när man nu menar att företagets oberoende av jordbrukskooperationen och dess kontakter med bl. a. KF skulle utgöra ett sådant motiv. Jag hade ju anledning att inledningsvis säga att just det förhållandet tydligen har upprört sinnena så kraftigt att man t. o. m.

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation

har ifrågasatt blockader mot företag som befattat sig med denna typ av produktion. Det borde i detta sammanhang förtjäna större uppmärksamhet av dem som säger sig vilja värna om sysselsättningen på landsbygden, att ifrågavarande sörmlandsföretag kommer att ge arbete åt ett 50-tal personer bl. a. genom att vissa funktioner, som normalt ligger hos grossistföretag, kommer att utföras direkt av detta företag. Man har 100 000 värphöns. Det betyder att det produceras så mycket ägg i företaget, att det är möjligt att där göra både kontrollen av äggen, sorteringen och paketeringen av äggen så att de sedan kan skickas vidare direkt till butiken.

Det som är av utomordentligt stort intresse i detta sammanhang är ju att när man gör ett företag så pass stort som i detta fall, har man möjligheter att ute på den rena landsbygden skapa ny sysselsättning, en sysselsättning som annars med nuvarande system ofta ligger i städerna och tätorterna. Tänk efter var våra äggcentraler arbetar — ofta i tätorterna. Dit transporterar man äggen och där utför man den procedur som jag nyss nämnde. I sörmlandsfallet har man alltså inom företaget kunnat ta vara på arbetsmöjligheterna och ge dem till människor som lever och bor i bygden.

Menar nu herr Axel Kristiansson — här får jag ställa en motfråga — att ifrågavarande stöd är mindre motiverat därför att det kommer att ge sysselsättning åt 50 löntagare, vilka jag antar är organiserade i Svenska lantarbetarförbundet och således inte medlemmar i RLF? Men är inte dessa människor lika värdefulla, om vi skall bevara en levande landsbygd? Eller menar man från centerpartiets sida att det här inte kan bli tal om annat än att det skall vara den självägande bondens intresse som vi skall tillvarata? Finns det verkligen inte anledning för er också att ömma något för andra kategorier av medborgare som vill ha utkomst på den svens-

ka landsbygden? Jag skulle kunna fortsätta, men jag tror att det sagda kan räcka: I detta fall har det sannerligen inte varit tal om att bita huvudet av skammen, utan regeringen har gjort en bedömning, som inte varit svår därför att så mycket har talat för att detta företag skulle få stöd.

Herr Axel Kristiansson frågar i dag hur detta kommer att återverka på överskottssituationen i fråga om fläsk. Jag skall inte vara oartig, annars skulle jag säga att herr Axel Kristiansson tycks vara väldigt okunnig om hur fläskproduktionen bestäms i detta land. Under årtionden har vi haft perioder med överskott eller underskott på fläsk. Vi vet hur detta skall regleras. Det kanske är en mekanism som inte är särskilt tilltalande för konsumenterna. Det anses normalt att om man får överskott på en vara skall man sänka priset för att på det viset bereda ökad avsättning. Vad gör vi när vi får överskottsproblem i fläskproduktionen? Jo, då höjer vi priset på fodersäd för att på detta sätt dra ned lönsamheten av fläskproduktionen. Så får vi en anpassning nedåt till vad som kan avsättas. På det viset bevaras pengarna inom jordbruket. Det blir vegetabilieproducenterna som får glädje av att det tidvis uppkommer överskott på fläsk och att detta framtida åtgärder för att nedbringa fläskproduktionen.

Så enkelt är det, herr Axel Kristiansson. Det är egentligen att blamera sig att i riksdagen ställa en fråga om hur detta verkar. Varje vettig jordbrukare måste känna till hur mekanismen fungerar i fråga om fläskproduktionen. Det är bara fråga om att se till att främja en utveckling med produktion under så rationella former som möjligt. Jag vågar säga att sörmlandsfallet är ett utmärkt exempel på detta.

Herr Axel Kristiansson skall akta sig för att ta beslutet som ett uttryck för att regeringen och andra skulle ställa sig fientliga mot jordbrukskooperatio-

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskotts-situation

nen eller mot den enskilde jordbrukarens strävan att bygga upp sitt företag. Det finns inte ett spår av detta, utan det gäller att fullfölja de riktlinjer som riksdagen — det vågar jag säga — med stor enighet har antagit. Ingen har i princip motsatt sig att ett företag av denna typ skall få statens stöd.

Herr **ESKILSSON** (h):

Herr talman! Det är måhända ofint av en utomstående att blanda sig i en så tillspetsad debatt som denna, men det spørsmål som herr Axel Kristiansson har aktualiserat i sin interpellation är av så stort intresse och har väckt sådan uppmärksamhet landet runt att jag anser mig kunna gå in i debatten med några synpunkter.

Jag håller med jordbruksministern om att kreditgivningen i det aktuella sörmlandsfallet inte strider mot de beslut som riksdagen fattade i fjol, när vi drog upp riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken. Jag vill inte ställa mig bakom de tillspetsade meningsyttringar som kommer till uttryck på olika håll ute i landet, men är inte herr jordbruksministern en aning för känslig i detta sammanhang? Det är inte ovanligt att man vid sammanträden eller konferenser antar resolutioner och ger uttryck för uppfattningar, som kan förefalla stötande för dem som bli föremål för kritik. I alla tider har de som suttit vid makten fått vänja sig vid att kritik framförts i mer eller mindre välvalda ordalag från dem som inte haft samma uppfattning som de makthavande. Jordbruksministern är väl också fullt medveten om att även om det aktuella beslutet inte strider mot den jordbrukspolitik riksdagen uttalade sig för i fjol så rådde det inte full enighet om den statliga rationaliseringspolitiken. Vi från borgerligt håll önskade att rationaliseringsinsatserna i första hand och i större utsträckning än riksdagen beslutade skulle inriktas på familjefö-

retagen. Även om vi inte satte oss emot att rationaliseringsverksamheten även skulle få omfatta större företag, så fanns det en ganska bestämd gradskillnad i fråga om önskemålen, var rationaliseringsverksamheten i huvudsak skulle koncentreras.

Jag undrar, herr jordbruksminister, om inte stordriftens fördelar är litet överreklamerade. När man granskat bokföringsresultat från jordbruk av olika storlek, har man många gånger funnit att det inte alltid är de största företagen, de som sätter in de största resurserna på en produktion som ger det bästa utbytet. Jag tror inte att man kan sätta likhetstecken mellan stordrift och effektivitet.

Jordbruksministern har tydligen — nu liksom tidigare — studerat RLF-tidningen mycket noga. Han har kanske då också observerat att i ett nummer där tidningen kritiserade statsstödet till det aktuella företaget i Sörmland redovisades att ett annat stort företag gått omkull, därför att det hade inriktat sig på en ensidig och alltför stor fläskproduktion. I det fallet fick jordbrukets ekonomiska organisationer träda in. Det finns exempel på detta landet runt.

Vad frågan gäller är emellertid inte, huruvida produktionen skall bedrivas inom stora eller små företag, utan frågan gäller huruvida staten skall stödja de stora företagen och medverka till de stora kapitalinvesteringar som krävs för att bygga upp en verksamhet i mycket stor skala. Hur mycket jordbruksministern än argumenterar, kan jag inte fatta — det kanske beror på min bristande fattningsförmåga — att det finns konsekvens mellan principerna för jordbrukspolitiken, som vi beslutade i fjol, och besluten om statsstöd till storfabrikation.

I den proposition till förra årets riksdag vari jordbrukspolitiken behandlades betonades sida upp och sida ned vikten av att begränsa jordbruksproduktionen inom landet. Jag behöver

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskotts-situation

inte upprepa argumenten, ty de är välkända för de flesta av kammarrens ledamöter. Jag vill bara påminna om att ett av de viktigaste skälen för en begränsning av jordbruksproduktionen, som skulle medföra förbättrad lönsamhet för den enskilde jordbrukaren, var att jordbruket inte skulle belastas med stora kostnader för att subventionera exporten av jordbruksprodukter.

Hur går det då när man med statligt stöd bygger upp så stora företag som det här gäller? De stora fläskproducenterna i Skåne — det finns en och annan även i Östergötland — har i regel byggt upp sin produktion utan anlitan- de av statligt stöd, och det må stå var och en fritt att vidtaga de förändringar i produktionen som han själv vill, om han gör det med egna medel. Alla dessa stora företag måste dock bidra till att öka exportöverskottet av fläsk, som det nu gäller, och på det viset motverka den strävan som 1967 års riksdagsbeslut om jordbrukspolitiken innebar, nämligen att försöka begränsa produktionen och på det viset också begränsa jordbrukets egna kostnader för en icke lönande överproduktion.

Sedan framhöll jordbruksministern att kreditgarantin på fyra miljoner kronor inte skulle minska möjligheterna att stödja familj jordbruket. Det är möjligt att jordbruksministern kan mobilisera så mycket pengar att det räcker till ändå, men redan vid årets början var man vid lantbruksnämnden i mitt hemlän bekymrad över att medelstillgången började tryta. Jag känner till det genom ett näraliggande exempel med en lantbrukare, som sökte kreditgaranti. Lantbruksnämnden har sedermera fått påfyllning. Men om fyra miljoner kronor beviljas på ett bräde, måste det innebära att man minskar möjligheterna för andra företag att få del av den statliga kreditgarantin.

Herr talman! Det var några synpunkter som jag ville lägga på denna fråga. Den är sannerligen av mycket stor be-

tydelse när det gäller att bedöma hur den statliga rationaliseringsverksamheten i framtiden kommer att utformas.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag måste mycket starkt beklaga jordbruksministerns strävan att snedvrیدا denna debatt liksom hans försök att stämpla mig såsom underblåsare av protester eller kanske till och med såsom arrangör av sådana. Jag vill betyga att jag inte i något sammanhang har medverkat i den riktningen. Jag har inte ens ställt frågor kring Sörmlands-fallet, vilket jag vill betona. Jag har strävat efter att få någonting av en konstruktiv principiell debatt om hur det statliga jordbruksstödet skall hanteras, speciellt i den situation där vi för närvarande befinner oss.

Jag har även ställt frågan huruvida den hantering som jordbruksministern har gått in för — och då måste man exemplifiera — står i överensstämmelse med den produktionsmålsättning som riksdagen har antagit. På den frågan har jordbruksministern inte på något sätt svarat. Att jag berörde Sörmlands-fallet berodde helt enkelt på att jordbruksministern i sitt svar ledde mig dithän. De enda konkreta rader som finns i svaret anger kort och gott att den förda politiken är riktig, och eftersom den förda politiken måste inrymma även Sörmlands-fallet, kommer jag automatiskt in på det. Där har jag sagt ungefär så här, att denna anläggning inte är något anmärkningsvärt. Det finns, såsom jordbruksministern säger, ändå större sådana på andra håll i landet och precis lika moderna. Det är någonting att beakta i sammanhanget således, att man här inte på något sätt introducerar en ny teknik, ty den tekniken har funnits tidigare.

Det anmärkningsvärda är hur man har hanterat den statliga stödgivningen i detta fall. Enligt min mening kan det diskuteras huruvida proportionerna är

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskotts-situation

riktigt avvägda — jag anser att så inte är fallet — och även huruvida man inte borde ha tagit hänsyn till den rådande marknadssituationen. Jag vill här anföra att den totala medelsramen för kreditlånegivningen är 63 miljoner kronor innevarande år. Det är en ganska så stor del man avdelar på ett enda företag, och förmodligen hade den blivit ännu större om vederbörande varit ute mera i tid. Det är lätt att räkna fram hur långt man kommer med de bidragsramarna om så stora krediter skall lämnas på en hand, liksom även hur långt marknadsutrymmet räcker.

Jag har inte heller någon anledning till erinran mot detta företag ur för- eningssynpunkt — såvitt jag vet, går svinleveranserna till föreningslakteriet i Sörmland. Antingen har jag fel eller jordbruksministern, men de upplysningar jag fått är mycket färska och jag tror att det är riktigt att svinen levereras till detta slakteri. Nu är ju detta en ovidkommande sak som vi inte behöver diskutera, men eftersom jordbruksministern förde in resonemanget härom har jag inte kunnat underlåta att ta upp det.

Sedan säger jordbruksministern att han över huvud taget inte skulle ha kunnat handla annorlunda, därför att lantbruksnämnden i detta fall var enhällig — visserligen hade ett par ledamöter efteråt kommit på andra tankar. Detta är kanske riktigt återgivet, men det finns i alla fall ett särskilt yttrande. Jag vill dessutom bidra till historieskrivningen med en uppgift som herr Holmqvist gick förbi, nämligen att det i lantbruksstyrelsen fanns tre reservanter som ansåg att det från olika utgångspunkter inte var motiverat att ge detta stöd. Jag vill också erinra om vad jordbruksnämnden uttalat beträffande marknadssituationen: nämnden säger mycket klart ifrån att det inte finns något marknadsutrymme inom landet och heller inga större förutsättningar att sälja en ökad fläsk-

produktion utanför landets gränser. Den bedömningen kan enligt nämnden vara ganska långsiktig, även om läget ändras under kortare intervaller. Jag kan inte underlåta att säga, att vad jordbruksnämnden här uttalat väl ändå måste vara något av ett vitsord som borde beaktas.

Så tog jordbruksministern upp en frågeställning som jag tycker också tangerar lågvattenmärket: är det därför att de som här får arbete inte är organiserade i RLF utan kanske i Lantarbetareförbundet som jag har framställt interpellationen? En sådan frågeställning hade jag faktiskt inte väntat mig, och jag vill försäkra jordbruksministern att jag inte alls har interPELLERAT från sådana utgångspunkter.

Jordbruksministern menar att den här investeringen skulle vara så oerhört angelägen därför att den skapar sysselsättning. Därmed har han tydligen introducerat en helt ny syn i jordbrukspolitiken. Förra året och så länge tillbaka som vi debatterat den nya jordbrukspolitiken har ju finessen varit inte att sysselsätta människor utan att rationalisera bort så många som möjligt ur jordbruksproduktionen. Jag har ofta reagerat mot de överdrifter som därvidlag förekommit eftersom det inte gått att sysselsätta människorna på annat håll. Men det är ju mot den bakgrunden rätt anmärkningsvärt att jordbruksministern nu för in synpunkten att man skapar sysselsättning. Enligt min mening blir det här inte fråga om någon nysysselsättning, vare sig de anställda tillhör ena eller andra förbundet. Äggen skulle i alla fall ha sorterats, och sannolikt hade vederbörande varit organiserade på samma ställe oavsett var sorteringen sker. Detta är en ovidkommande sak. Det väsentliga i sammanhanget är således inte förädlingen eller packningen av varan utan produktionen av varan. Jag förmenar — det kan jag inte underlåta att säga

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation

— att man härigenom skapar en motsvarande undersysselsättning inom stora delar av det svenska jordbruket. Detta anser jag vara en väsentlig fråga i sammanhanget och ingalunda någon effektivisering eller rationalisering.

Jag beklagar som sagt den snedvridning som jordbruksministern har åstadkommit i denna debatt. Jag hade tänkt mig att vi skulle kunnat föra en debatt om hur de statliga resurserna bäst skall användas med hänsyn till både producenternas och konsumenternas intressen. Jag kan inte finna annat än att det för båda dessa parter är väsentligt att det blir en totaleffekt av de satsningar som görs. Dessa punkteffekter är inte så väsentliga. Även om de till synes ger en vinst i första etappen, kan de totalt sett ge ett negativt resultat.

Det finns — och det är jordbruksministern säkerligen medveten om — ett mycket stort behov av de avsättningsutrymmen som föreligger i vårt land och som tyvärr blir alltmer begränsade i det egentliga jordbruk som nu har etablerats. Som jag sade i mitt inledningsanförande tror jag att man bör beakta denna sak för en lång tid framöver. En satsning därvidlag genom statligt stöd skulle i nuläget för både producenter och konsumenter ge den bästa effekten.

Det vore angeläget om jordbruksministern gav sin syn på hur hans resonemang i denna fråga går ihop med produktionsmålsättningen. Om jordbruksministerns och regeringens linje numera är den att man vill medverka till en bestående överproduktion, vore det också rimligt och konsekvent att jordbruket inte skall bära kostnaden härför utan att samhället som helhet bestrider denna.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Jordbruksministerns ofullständiga och i princip så föga

klarläggande svar på herr Kristianssons interpellation tycker jag fordrar att det blir ytterligare debatt i denna fråga.

Jordbruksministern ser ensidigt på förädlingen av jordbruksprodukterna — om man nu skall tala om förädling när det gäller vad man vid en animalisk produktion kan få ut av arealerna — men ger inte sin syn på den egentliga självförsörjningen. Jordbruksministern har också fört in i debatten sådana ovidkommande synpunkter som vilken fackorganisation arbetskraften skall tillhöra. I likhet med herr Axel Kristiansson kan jag inte förstå vad den frågan har med debatten i dag att göra.

Det skulle vara intressant att höra jordbruksministerns mening om den 80-procentiga självförsörjningen, om den vid något tillfälle verkligen skulle behöva utnyttjas. Om vi får en avspärrning — vi kan dock inte helt blunda för att så kan bli fallet igen — vilken roll kommer då dessa fläskfabriker att spela ur avspärrningssynpunkt? Deras produktion är baserad på de arealer som odlas i vårt land eller på importfoder, och det kan därför bli en besvärande situation för oss om vi har baserat självförsörjningen på den sortens industrier. Det är en viktig princip i detta sammanhang.

Till sist skulle jag vilja fråga, om det fall som nu har inträffat kommer att bli prejudicierande för lantbruksnämnderna och lantbruksstyrelsen i fortsättningen. Skall det nu inledas någon ny era på detta område? Hur kommer det att gå med självförsörjningen vid en eventuell avspärrning?

Jag skulle gärna vilja att jordbruksministern sade någonting också om dessa problem.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har en känsla av att både herr Eskilsson och herr Kris-

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskotts-situation

tiansson är smått stötta över att jag vågade anlägga andra aspekter på dessa frågor än vad herrarna tänkt sig. Men jag vill erinra om att vi självfallet inte kan belysa frågan enbart utifrån ett gruppintresse. När jag ställer RLF mot Lantarbetarförbundet är det därför att det är herr Axel Kristiansson och hans kolleger i RLF-ledningen som har drivit de synpunkter som jag nu redogjort för. Jag har försökt förklara hur föga hållbart det resonemanget är, när man på detta sätt skjuter in sig på ett enstaka företag.

Herr Eskilsson beklagade först att jag var så känslig. Det är jag visst inte; jag tal rätt mycket kritik. Men jag vill å andra sidan förbehålla mig rätten att svara och att ställa problemet som jag ser det. Det är ju ganska rimligt. Nu har jag inte möjlighet att resa runt till RLF-mötena, men det är jag och regeringen som får stå i skottgluggen för de uttalanden som görs där. Inte minst därför att jag vet att herr Axel Kristiansson är en av de mest betrodda och framstående inom RLF tyckte jag att det var lämpligt att ta detta tillfälle i akt att tala ut i dessa frågor.

Nu säger herr Eskilsson att det nog var delade meningar vid riksdagsbeslutet i fjol. Jag kan hålla med honom, men jag skulle hellre vilja uttrycka det så att det var nyansskillnader, ty det var ingen som motsatte sig att sådana här företag skulle få stöd.

Herr Eskilsson säger då att vi betonade att de inte skulle få stöd i första hand. Det är riktigt — jag erkänner att det här var en skillnad. Men, herr Eskilsson, skulle man tolka Ert ställningstagande så att vad Ni sade i fjol menar Ni ingenting med? När det första företaget kommer med en ansökan skall vi säga nej. Är det verkligen förenligt med den princip som man samtidigt har deklarerat, nämligen att man vill ha näringsfrihet och att man inte vill utsluta denna typ av företag? Jag skulle ha förstått herr Eskilsson om vi varit

i den situationen att det vuxit upp massor av sådana företag landet över och vi hade börjat se en social våda därav. Men mot bakgrund av de siffror jag har nämnt här om detta företags andel av produktionen förstår ju var och en att det är nonsens att tala om att detta företag nämnvärt skulle förändra bilden i fråga om produktionsvolym och avsättningsproblem. Jag vill gärna att herr Eskilsson förtydligar sig på den punkten. När skall man få ett uttryck för borgerlighetens positiva inställning till ökad näringsfrihet på detta område om man vill avvisa det första företag som lämnar in en ansökan, och en ansökan vilken är mer noggrant prövad — det vågar jag säga — än nästan något annat ärende? Hur skall de eventuella representanter för handel eller livsmedelsindustri som vill aktualisera en sådan här stödfråga bete sig? Det vore rätt intressant att få ett svar.

Jag kan betyga herrarna att de som står bakom detta företag är mycket illa berörda av den diskussion som detta ärende har föranlett. De ser sig själva som företagare vilka fått legala möjligheter att etablera sig på ett nytt område, och de är mycket besvärade över att de nu så att säga skall löpa gatlopp i diskussionen landet över och att deras insats i detta sammanhang skall framställas som mindervärdig. Jag uppskattar herr Eskilssons omdöme, och jag tycker att det skulle vara mycket värdefullt om han skulle kunna ge ett svar på den frågan här i dag.

Jag kan hålla med honom i princip att vi inte utan vidare vågar utgå ifrån att de största företagen är de mest effektiva. Men det är inte det som frågan gäller. Frågan gäller om man här skulle säga ett ovillkorligt nej.

Det nya i fjol var inte att vi gick in för att stödja bolag som etablerade sig i jordbruksproduktionen. Det fanns så mycket annat också. Huvudprincipen var ju, att även större företag än familjejordbruk skulle kunna påräkna

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation

stöd. Jag har inte exempel att visa på just när det gäller stödet till inre rationalisering — det har säkert förekommit att enskilda har fått mycket stora belopp — men jag kan säga att i fråga om kreditgarantier för jordförvärvslån har till departementet förts upp ärenden, där enskilda har fått mycket betydande belopp som uttryck för den nya synen att man inte längre skall bara hålla sig till familjeföretag, utan kunna gå längre i det sammanhanget. Det är således åtskilligt principiellt nytt, och därför skall man inte säga att det gäller ett fritt fram för just denna typ av företag.

Herr Axel Kristiansson menade att det var jag som hade börjat dra upp sörmlandsfallet. Han bör då i protokollet läsa vad han själv sade i avslutningen av sitt första inlägg. Då kommer han nog fram till att det fanns viss anledning för mig att diskutera även dessa saker.

Han säger att det här inte är fråga om att introducera en ny teknik. Nej, det krävt skall vi inte heller ställa på ett sådant företag som det här aktuella, därför att det råkar ägas av någon annan än jordbrukare, att just ett sådant företag skall prestera någonting nytt utöver vad andra måste göra. Jag har ändå visat att åtminstone när det gäller äggproduktionen finns det mycket nytt här. Jag vågar utgå ifrån att andra kommer att följa efter. Vi kommer att få äggproduktion av detta slag på andra håll i landet.

När det gäller fläskproduktionen är det intressant att notera, att företaget gjort en integration mellan smågrisuppfödning och produktion av fläsk. Företaget har modersuggor, det producerar sina smågrisar och föder upp dem. Jag vill inte säga att detta är något originellt. Det gjorde det gamla, lilla, företaget; så har det varit innan vi började med specialisering. Men nu är företaget så pass stort att det har kunnat tillämpa denna princip. Jag fäster

inte särskilt stort avseende vid detta, och som jag sagt har vi inte anledning att ställa speciella krav på företaget, inte mer än på andra företag.

Sedan vill jag erinra herr Axel Kristiansson om att vi när det gäller ramarna för kreditgarantierna sedan länge har följt den principen, att om det blir brist på ett område, kan man få flytta över medel från ett område där resurserna inte varit så hårt ansträngda. Det har skett i år. Dessutom brukar vi ju återkomma på tilläggsstat — när det visar sig att medlen inte räcker. I detta fall finns det alltså inte anledning att säga, att tillkomsten av detta företag skulle ha lett till att man tagit i anspråk resurser som varit förbehållna familj jordbruket.

Jag skall korrigera herr Axel Kristiansson på en punkt. Han sade att lantbruksstyrelsen inte har varit enig. Jag har inte sagt att styrelsen varit enig. Men det brukar vara så att majoritetens mening också blir styrelsens mening, men det fanns tre reservanter i lantbruksstyrelsen.

Herr Axel Kristiansson drog emellertid in jordbruksnämnden. Jordbruksnämnden har inte gjort något uttalande här, men väl har en tjänsteman i jordbruksnämnden som sysslar med animaliefrågorna kommit med en bedömning av produktionen. Han har i sitt yttrande förutsagt, att vi i maj månad kommer att ha nästan ett fläskberg här i landet. Vi är nu ett stycke inne i april, och jag är inte alldeles säker på att denna bedömning, som en i övrigt mycket klok och kunnig tjänsteman har gjort, kommer att slå in denna gång. Men det kan vi lämna därhän. Det är alltså en enskild tjänsteman som har yttrat sig, inte jordbruksnämnden.

Så kommer vi till frågan att företaget ger arbete. Jag har betonat att man också skall ta hänsyn till samhällsnyttan vid bedömningen, och vi ser det utan tvivel som något samhällsnyttigt att det på landsbygden kan startas ett

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskotts-situation

stort företag som kan ge sysselsättning åt många människor. Det är alltså en synpunkt som — även om den inte är speciellt uttalad — får anses ligga inom ramen för de synpunkter som skall beaktas i detta sammanhang. Det kommer alltså att bli arbete åt människor till en hygglig lön och under hyggliga arbetsförhållanden osv., och det är något som är värt att sätta pris på.

Jag hade en känsla av att herr Axel Kristiansson närmast ville komma ifrån diskussionen om detta speciella företag. I samband med debatter för kort tid sedan förstod jag, att centern tydligen skickat ut ett informationsmaterial som gick ut på att man landet över skulle köra fram detta företag som ett exempel på regeringens ovilja mot jordbruket.

Är det då så underligt att denna fråga kommer att figurera i debatten? Jag tycker att herr Axel Kristiansson skulle ha tänkt på detta långt innan och att man inte skulle gjort ett ärende som detta till föremål för en stor debatt landet över, ty det passar det verkligen inte för. Det finns ingenting i detta ärende som ger underlag för sådana grova påståenden som nu ändå kastats fram.

Jag vill också erinra herr Axel Kristiansson om att jag är helt överens med honom när han talar om att vi skall finna en politik, som kan tillgodose både konsumenternas och producenternas intressen. Men vi får akta oss för att det blir så, att det är producenten som uttolkar vad som är nyttigt för konsumenten. Vi kan väl låta konsumenten få vara med och ge sitt omdöme i det sammanhanget. Jag kan rekommendera herr Axel Kristiansson att läsa de kommentarer som förekommit i den press som representerar konsumentintresset. Då finner han, att det onekligen föreligger divergerande uppfattningar i denna fråga. Jag är helt överens med honom om att båda synpunkterna måste beaktas.

Så kände då herr Torsten Bengtson en lust att gå in i debatten — om det nu var för att han ville lyfta upp den på ett högre plan. Jag vill inte påstå att han kom med så mycket nytt. Han tog upp problemet om hur man skall se på dessa principiella frågor om hur den nya jordbrukspolitiken skall tillämpas. Jag tog upp denna synpunkt helt kort, ty det är ju ändå så att fläskproduktionen egentligen bara återspeglar ett annat förhållande inom vårt jordbruk. Man kan i ett land producera hur mycket fläsk som helst. Om man vill införa foder utifrån, är det inte något märkvärdigt att producera fläsk. Man säger ju ofta att Danmark egentligen är en enda stor fläskfabrik som baserar sin produktion på att importera foder.

Vad som hänt inom svenskt jordbruk inom de senaste årtiondena är ju att fodersädesproduktionen ökat kraftigt, liksom även brödsädesproduktionen. Förut köpte vi faktiskt viss fodersäd utifrån, men under det senaste årtiondet har vi haft ett överskott. Detta överskott lockar människor till att sätta i gång fläskproduktion i ökad utsträckning. Man kan säga att det ur national-ekonomisk synpunkt är en öppen fråga om man skall omvandla fodersäden till fläsk. Om man kan vinna avsättning för fläsket genom export, så gör man kanske inte så stora förluster, samhällsekonomiskt sett, om man omvandlar fodret till fläsk och säljer det. Jag är dock tveksam om detta gäller i dag, ty priserna på fläsk ligger ytterst lågt.

Jag kan utan vidare säga att om man skall se enbart till regleringssystemet, så är det en nackdel att omvandla fodret till fläsk. Vi har en för stor vegetabilieproduktion i detta land, och det är den som vållar oss bekymmer, herr Bengtson! Jag tror att det är lätt att se vad den nya jordbrukspolitiken syftar till i detta avseende, nämligen att vi så småningom skall ta bort de sämre arealerna för att på det sättet få ett jordbruk, som ger bättre förutsättningar för

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskottssituation

att vi också skall komma ifrån överskottsproblemet. Jag tror alltså, att när vi diskuterar fläsket skall vi ha klart för oss att denna fråga bara återspeglar en brist, om vi kallar det så, i vår jordbruksproduktion och svårigheterna att anpassa denna till vårt eget behov.

Beredskapsfrågan tog också herr Bengtson upp. Det är rätt intressant, därför att här kommer herr Bengtson inte in på sörmlandsfallet, utan på ett mera principiellt plan: Hur skall vi se på den här produktionen i större enheter ur beredskapssynpunkt?

Visst kan vi leka med tanken att vi får en koncentration av fläskproduktionen så starkt genomförd att det blir på kanske ett tiotal platser i landet som man producerar fläsk; då skulle jag kunna förstå herr Bengtson. Men så länge det fortfarande rör sig om många tusen företag och med den elasticitet, som ändå är möjlig i fråga om fläskproduktionen, så tycker jag nog att de här beredskapssynpunkterna inte kan väga så tungt. Vi kan inte beakta dem på andra områden, t. ex. i fråga om slakten eller mejerierna, som i dag följer de ekonomiska lagarna, där man utmönstrar de små företagen och bygger upp stora företag, som samlar upp produkter från en mycket stor råjong.

Det är klart att visst kan vi säga att det här är en utveckling som inte är alldeles tillfredsställande ur beredskapssynpunkt. Det problemet kan vi fundera över, men inte skall vi ta fram just den frågan i det sammanhang då vi diskuterar det s. k. sörmlandsfallet. Det tycker jag är att sätta in denna fråga i ett alltför stort perspektiv. Då skulle man faktiskt vidga den till att gälla hela vår livsmedelsproduktion och vår livsmedelsförädling, ty det ena området är ju lika viktigt som det andra.

Jag vet inte om jag med det här inlägget kanske har tillfredsställt herr Bengtson vad det gäller beredskapssynpunkterna.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag vill säga till herr jordbruksministern, att jag inte alls är stött över jordbruksministerns argumentering i denna debatt eller över hans inställning. Vad jag beklagade — och jag beklagar det än en gång — är att jordbruksministern har snedvridit den här debatten och ger den stämpeln av att vara ett renodlat gruppintresse. Jag har ju strävat efter — och därför ställde jag frågorna just som jag gjorde — att få en debatt om var det statliga stödet gör den största effekten. Jag vill tillägga: *både* med hänsyn till konsumenter och producenter. Hade även jordbruksministern gått in i debatten med den förutsättningen, så tror jag att vi skulle ha fått en debatt som varit till gagn i dag. Så har tyvärr inte varit möjligt.

Nu säger jordbruksministern beträffande det aktuella fallet, att det här inte är någon ny teknik. Det håller han med mig om. Man kan heller inte kräva någon sådan. Men å andra sidan vill jag minnas, att ett av motiven för att göra sådana här satsningar också i en överskottssituation närmast var om man på det sättet skulle kunna gagna den tekniska utvecklingen. Jag förmenar, att det motivet inte finns i det aktuella fallet. Tekniken är här precis densamma som på andra håll i landet och den har man bedrivit under ganska lång tid.

Nu säger jordbruksministern att jag vill komma ifrån debatten om sörmlandsfallet. Det är en missuppfattning. Jag är inte rädd för att diskutera sörmlandsfallet. Men det är, säger jag, inte det vi nu skall diskutera. Vi skall diskutera den principiella sidan av det hela. Det vill jag slå fast ännu en gång.

Sedan säger jordbruksministern: Detta måste vara samhällsnyttigt, det ger ju arbete!

Det är klart att det är nyttigt med arbete. Men jag vill fråga jordbruksministern om han menar att det här

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskotts-situation

aktuella fallet skulle ge mera sysselsättning än om dessa varor hade producerats i smärre enheter. Det kan väl ändå inte vara möjligt. Eller menar han att det går åt mera arbete för att packa äggen här än att packa samma antal ägg på annat håll? För det är ändå det det är frågan om. Jag kan aldrig tänka mig att det innebär någon som helst förändring. Man arbetar kanske på ett annat ställe, och det är kanske inte exakt samma människor. Ja därom vet man ingenting — så kan också bli fallet.

Jag glömde att svara jordbruksministern på en av hans första frågor, och för att inte gå förbi den vill jag gärna ta upp den. Det gällde hur man hanterar foder- och fläskpris och hur man klarar marknadssituationen när det gäller fläskproduktionen, om jag får uttrycka mig så. Jordbruksministern säger, att det inte är så tilltalande att man höjer fodersädspriset för att klara en besvärlig marknadssituation. För att svara på den frågan måste man komma in på hela den prispolitiska målsättningen. Jag ställde en fråga till jordbruksministern om han i någon mån, när han avgjort exempelvis ett sådant fall som det här aktuella har funderat över huruvida han har möjligheter att också klara av den prispolitiska målsättningen. Jag kan inte finna annat än att detta måste vara en av en jordbruksministers uppgifter, eftersom vi har en jordbrukspolitik där man har tagit in också den komponenten.

Avslutningsvis vill jag säga att jordbruksministern ännu inte svarat på huruvida hans politik går ihop med produktionsmålsättningen — alltså den 80-procentiga målsättningen. Det har jag inte fått något svar på — möjligen skulle man kunna säga att han var i närheten av detta spörsmål när han svarade herr Torsten Bengtson, och det är möjligt att han vill hänvisa till detta. Men jag vill i det sammanhanget säga, för att inte utvidga debatten allt-

för mycket, att man ingalunda löser denna problematik bäst med vare sig punktinvesteringar på fläskområdet eller en nedläggning i stor utsträckning av jord. Det är här fråga om att se till hela balansen i jordbruksproduktionen. Och om vi i större utsträckning hade beaktat detta hade vi kanske inte haft den problematik som vi för närvarande har på detta område.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Det var en enda av de frågor som jordbruksministern ställde till mig, vilken föranledde mig att ytterligare en gång begära ordet.

Jordbruksministern undrade när man skulle börja lämna bidrag till stora företag, som det nu aktuella och hur ett avslag på framställningen kunde hänga ihop med näringsfriheten.

Jag har den uppfattningen att man inte behöver blanda in frågan om näringsfrihet i detta sammanhang. Vi vill inte förmena någon att driva jordbruksproduktion. Det står var och en fritt i den mån man kan förvärva en jordbruksfastighet eller i den mån man på annat sätt kan bygga upp ett företag för produktion av livsmedel. Man skall inte lägga något hinder i vägen för detta.

Jag försökte emellertid i mitt tidigare anförande betona, att frågan var huruvida man skall stödja detta med statliga medel eller ej. Det företag som har aktualiserat debatten i dag har enligt uppgift investerat ungefär 12,5 miljoner kronor i olika anläggningar och för driftkapital. Därav har man fått statlig kreditgaranti på 4 miljoner kronor. Man har alltså haft möjlighet att anskaffa kapital på annat sätt till mycket betydande belopp, och den möjligheten kanske inte var utfömd, om man hade gått miste om det statliga garantilånet.

Det har inte varit så tidigare, att alla ansökningar om statligt stöd har kunnat bifallas. Man har fått fatta besluten med

Ang. lämpligheten av statligt stöd till ägg- och fläskproduktionen i en överskotts-situation

hänsyn till tillgängliga anslag. Enligt mitt och den borgerliga majoritetens förmenande, så som det formulerades i jordbruksutskottets utlåtande nr 25 i fjol, skulle stödåtgärderna i första hand inriktas på bärkraftiga familj jordbruk. Detta hade måhända kunnat innebära att det nu aktuella företaget hade fått vänta tills man kunnat bedöma, om medlen verkligen räcker till för alla företag som står i lånekön.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Eskilsson, visst kan man säga att man företräder näringsfriheten utan att man tar ställning till frågan om det stöd som utgått i detta fall. Men eftersom vi har öppnat möjligheter att få stöd, så frågar jag mig vilka förutsättningarna är för att få sådant. Herr Eskilsson menade kanske, att en mera ingående prövning av detta ärende skulle ha kunnat visa möjlighet för företaget att låna på annat håll. Herr Eskilsson vet att jag inte kan gå in i diskussionen om detaljer i detta enskilda ärende. Riksdagen har möjlighet att granska underlaget för beslutet på annat sätt så småningom, om man på denna punkt vill diskutera bedömningen. Jag försäkrar dock att detta ärende har prövats mera inträngande än de flesta andra ärenden och således blivit föremål för en noggrann granskning. Jag kan självfallet inte gå in på de ekonomiska omständigheterna beträffande företaget; det vore fullständigt oriktigt.

Ärendet har alltså varit föremål för noggrann prövning, och beslutet står i överensstämmelse med gällande författning — vilket vi är överens om — och då kanske vi också kan vara överens om att de som vill ha en ändring skall sikta på att ändra författningen och inte angripa tillämpningen av gällande författning.

Herr Axel Kristiansson vill att jag skall ge besked om hur denna fråga

skall sättas i samband med den prispolitiska målsättningen. Jag har ställt en samvetsfråga till herr Kristiansson, som han inte svarat på: Hur skall den enskilde jordbrukaren som blir storproducent uppfatta sin roll i detta sammanhang? Skall vi också när vi behandlar sådana ärenden tänka på den prispolitiska målsättningen? Här kan det finnas en jordbrukare som får högre inkomster, en storjordbrukare som förbättrar sin redan goda ställning. Enligt herr Axel Kristianssons resonemang skulle detta ske på bekostnad av någon annan. Det går inte att resonera på det sättet. Vid bedömningen av sådana här frågor är det självklart inte möjligt att ta fram ett enskilt fall, vare sig det gäller ett företag av den typ som här är aktuell eller en enskild jordbrukare, och fråga: Vad kommer ett bifall att betyda för hela den prispolitiska målsättningen? Det måste bli en bedömning mera i stort. När vi ser hur tendensen är och varåt hela utvecklingen pekar, kan man möjligen göra sådana reflexioner, men det går således inte i det enskilda fallet. Herr Axel Kristiansson kom ju fram till att jag, när jag beskrev dessa frågor i mitt svar till herr Torsten Bengtson, också hade yttrat någonting om frågan om hur man skall kunna tänka sig att få en rimligare självförsörjningsgrad i vårt land. Därmed har jag tydligen också gett det svar han efterlyste.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag skall mycket kort bemöta det sista inlägget.

Det kan rimligen inte vara den enskilde jordbrukaren — han må vara stor eller liten — som skall ta ansvaret för den prispolitiska målsättningen, men jag kan inte underlåta att säga att en jordbruksminister *måste* göra det.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

Vid föredragning av motionen nr 871 hänvisades densamma, såvitt den avsåge statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionerna nr 872 och 873.

Vid föredragning av motionerna nr 874 och 875 hänvisades desamma, såvitt de avsåge statsbidrag för allmän arbetsgivaravgift vid statsunderstödd verksamhet, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionerna nr 876—879.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 32, med anledning av motioner angående båttrafiken över Öresund, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1967 vid dess femtioförsta sammanträde fattade beslut.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m. jämte motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 beräknat medel för naturresursforskning och bidrag till vatten- och avloppsanläggningar, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 37, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 23 februari 1968, föreslagit riksdagen att dels godkänna de riktlinjer som förordats beträffande naturvårdsforskningens organisation, dels godkänna de i propositionen förordade grunderna för statsbidrag till avloppsreningsverk m. m., dels medgiva, att under budgetåret 1968/69 statsbidrag enligt de förordade grunderna finge beviljas till avloppsreningsverk intill ett belopp av 40 000 000 kronor, dels för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa till Naturvårdsforskning ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor och till Bidrag till avloppsreningsverk m. m. ett reservationsanslag av 84 000 000 kronor.

I propositionen hade framlagts förslag om en samordnad och utbyggd naturvårdsforskning på grundval av 1964 års naturresursutrednings arbete. Området för denna forskning föresloges omfatta naturvården, till vilken även hänfördes vatten- och luftvården, samt biociderna. För ledningen av forskningen hade föreslagits, att en forskningsnämnd inom naturvårdsverket skulle inrättas den 1 juli 1968.

I fråga om forskningsnämndens sammansättning hade Kungl. Maj:t föreslagit, att antalet ledamöter skulle vara högst tio. Självskrivnen ordförande borde vara chefen för naturvårdsverket medan övriga ledamöter borde utses av Kungl. Maj:t. Nämnden borde enligt propositionen bestå av representanter för social- och veterinärstyrelserna samt giftnämnden och i övrigt av forskare, förordnade för högst tre år i taget. För att bereda forskningsfrågorna hade vidare förordats, att ett forskningssekretariat skulle inrättas.

I propositionen hade även föreslagits, att bestämmelserna om statsbidrag till

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

vatten- och avloppsanläggningar skulle ändras. Syftet vore att stimulera kommunerna att bygga effektivare reningsverk. Statsbidrag borde icke längre utgå till byggande av vattenförsörjningsanläggningar. Stödet borde enligt propositionen i stället helt inriktas på att främja byggande av avloppsreningsverk med långt gående rening. Vidare hade föreslagits, att bidrag skulle kunna utgå till kostnaderna för restaurering av förorenade vattenområden.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

dels de vid riksdagens början väckta motionerna

1) I: 198, av herr *Palm*, samt II: 259, av fru *Lindberg* och herr *Alemyr*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att i brådskande fall bevilja bidrag från en i motionerna nämnd särskild anslagspost under anslaget Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar jämväl till industriella reningsanordningar av hög angelägenhetsgrad samt att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning i hithörande frågor;

2) I: 715, av herr *Ottosson* och fröken *Stenberg*, likalydande med II: 911, av herr *Lothigius*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till särskilda statliga lån till industriella företag och kommuner som använde Vättern som recipient för att stimulera anläggandet av reningsverk för närsaltreduktion;

3) I: 200, av herr *Svenungsson*, likalydande med II: 257, av herr *Carlshamre m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om skyndsamt förslag till lösning av frågan om utformning av laboratorieverksamheten i fiskeristyrelsens regi;

dels ock de i anledning av propositionen nr 37 väckta motionerna

1) I: 777, av herr *Andersson*, *Torsten*, och herr *Wirtén*, likalydande med II:

1008, av herrar *Tobé* och *Grebäck*, vari anhållits,

A. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

1. att bullerforskning måtte givas samma ställning inom naturvårdsforskningen som luftvårdsforskning, vattenvårdsforskning, biocidforskning etc.,

2. att ledningen för naturvårdsforskningen måtte utövas av ett särskilt organ, vars sekretariat skulle samordnas med naturvårdsverkets,

3. att bidrag till avloppsreningsverk kunde utgå jämväl till avskärande tillloppsledning samt tillloppsledning till reningsverk, som av geografiska och miljökäl byggdes på långt avstånd från det samhälle, som skulle betjänas,

B. att riksdagen under nionde huvudtiteln måtte anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1,5 miljon kronor förhöjt reservationsanslag av 8,5 miljoner kronor till Naturvårdsforskning;

2) I: 778, av herrar *Brundin* och *Lundberg*, likalydande med II: 1006, av fru *Sundberg* och herr *Adolfsson*, vari hemställts,

I. att riksdagen måtte besluta, att antalet ledamöter i naturvårdsforskningsnämnden skulle vara elva, varav fyra ledamöter skulle representera social-, lantbruks- och veterinärstyrelsen och giftnämnden samt övriga vara forskare,

II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en utredning angående samordningsfrågorna för naturvårdsforskningen samt att utredningen måtte få i uppdrag att undersöka möjligheten att förlägga den samordnande forskningen till Studsvik,

III. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att statens naturvårdsverk finge i uppdrag att utarbeta bestämmelser för de krav, som skulle gälla vid beviljande av statsbidrag för reningsanläggningar, samt därvid beakta, a) att olika reningskrav borde kunna tillämpas beroende på tätortens geografiska placering, b) att spe-

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

ciellt statsbidrag skulle kunna utgå för s. k. duplikatledning;

3) I: 779, av herr *Nilsson, Nils*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag angående statsbidrag till vattenförsörjningsanläggningar i enlighet med vad i motionen anförts; samt

4) II: 1007, av fru *Svensson* och herr *Zetterström*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

1. a) anse motionerna I: 777 och II: 1008, såvitt desamma avsåge bullerforskning, besvarade med vad utskottet anför i utlåtandet,

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 777 och II: 1008, såvitt nu vore i fråga, godkänna, att ledningen av forskningen och undersökningsverksamheten på naturvårdens område från och med den 1 juli 1968 anförtröddes statens naturvårdsverk,

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 778 och II: 1006, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva till känna vad utskottet i utlåtandet anför beträffande sammansättningen av en forskningsnämnd vid naturvårdsverket,

d) lämna utan åtgärd motionerna I: 778 och II: 1006, såvitt desamma avsåge utredning angående samordningsfrågorna för naturvårdsforskningen,

e) lämna motionerna I: 200 och II: 257 utan åtgärd,

f) godkänna de riktlinjer utskottet i övrigt förordat beträffande naturvårdsforskningens organisation,

2. a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionen I: 779 godkänna, att statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar lades om och helt inriktades på att stimulera byggandet av avloppsreningsverk med långt gående rening,

b) lämna motionerna I: 198 och II: 259 utan åtgärd,

c) lämna motionerna I: 715 och II: 911 utan åtgärd,

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag på motionerna I: 777 och II: 1008 samt I: 778 och II: 1006, båda motionsparen såvitt nu vore i fråga, godkänna vad utskottet i utlåtandet anför rörande bidragsunderlaget,

e) lämna motionerna I: 778 och II: 1006 utan åtgärd, såvitt desamma avsåge en tillämpning av med hänsyn till tätorternas storlek differentierade reningskrav vid bidragsgivningen,

f) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen II: 1007 godkänna vad utskottet i utlåtandet anför beträffande bidrag till kommuner som under år 1968 fått tillstånd, påbörjat eller färdigställt reningsverk,

g) godkänna de av utskottet i utlåtandet förordade grunderna för statsbidrag till avloppsreningsverk m. m.,

3. medgiva, att under budgetåret 1968/69 statsbidrag enligt de förordade grunderna finge beviljas till avloppsreningsverk intill ett belopp av 40 000 000 kronor,

4. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 777 och II: 1008, såvitt nu vore i fråga, till Naturvårdsforskning för budgetåret 1968/69 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 000 000 kronor,

5. till Bidrag till avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1968/69 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 84 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande naturvårdsforskningens organisation, av herrar *Skärman* (fp), *Harald Pettersson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Antby* (cp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Jonasson* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 b och 1 c hemställa, att riksdagen måtte

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

1. b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 777 och II: 1008, såvitt nu vore i fråga, godkänna, att ledningen av forskningen och undersökningsverksamheten på naturvårdens område från och med den 1 juli 1968 anförtroddes en särskild nämnd, benämnd statens nämnd för naturvårdsforskning,

1. c) i anledning av motionerna I: 778 och II: 1006, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva till känna vad reservanterna anfört beträffande visst samarbete mellan statens nämnd för naturvårdsforskning och lantbruksstyrelsen i naturvårdsforskningsfrågor;

2) beträffande bidrag till vattenförsörjningsanläggningar, av herrar *Harald Pettersson* (cp), *Hansson* i Skegrie (cp) och *Jonasson* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 2 a hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen I: 779 godkänna vad reservanterna anfört beträffande omläggningen av statsbidragsgivningen till vatten- och avloppsanläggningar ävensom i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag i syfte att även i fortsättningen möjliggöra visst statligt stöd till byggandet av vattenförsörjningsanläggningar;

3) beträffande naturvårdsforskningens resurser, av herrar *Skårman* (fp), *Harald Pettersson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Antby* (fp), *Nilsson* i Lönsboda (fp) och *Jonasson* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 777 och II: 1008, såvitt nu vore i fråga, till Naturvårdsforskning för budgetåret 1968/69 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor;

4) beträffande industriella reningsanläggningar, av fru *Lindberg* (s), utan angiven mening; ävensom

5) beträffande bidragsunderlaget vid bestämmandet av statsbidrag till avloppsreningsverk, av herr *Skårman* (fp), likaledes utan angiven mening.

Herr talmannen yttrade, att överläggningen vid förevarande utlåtande jämväl finge beröra allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 22 och 23; eventuella yrkanden beträffande sistnämnda två utlåtanden skulle dock framställas först sedan de var för sig föredragits.

Herr SKÅRMAN (fp):

Herr talman! Miljövården är i dag på var mans tunga, och det kan vara på tiden, ty det ena dråpslaget efter det andra rörande rovdriften och misshushållningen av vår natur når oss. I går kväll kunde man i nyheterna berätta om en ytterst allvarlig minskning av syrehalten i Östersjön, en utveckling som vi inte vet så mycket om men som kan föra med sig de allvarligaste konsekvenser.

Varnande röster har höjts, men varningarna har blott alltför lättvindigt viftats bort. Tekniken har varit medlet att driva fram vår standard. Naturen och världen har varit så stora och självreningen så betydande, att vi bara basat på. Atomsprängningarna och radiaknedfallet var väl den första varningsklämningen, men först när mättnaden trädde in, när våra friska vatten blev till kloaker, biociderna tystade våra sångfåglar, skräpet kantade våra vägar, luften blev tung att andas och jetbullret trängde på och störde sinnet, först då började vi vakna upp och finna att den eviga sanningen gällde även här — man får ingenting för intet, allt har sitt pris.

Nu har man vaknat. Miljö, miljövärd, miljöforskning är, som jag sade, på var mans tunga. För några år sedan

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

fick vi statens naturvårdsnämnd och den 1 juli förra året ett nyinrättat statens naturvårdsverk, som redan hunnit uträtta en hel del. I dag står vi i begrepp att som ett första och betydelsefullt resultat av 1964 års naturresursutredning godkänna Kungl. Maj:ts proposition angående naturvårdsforskningens organisation.

Jordbruksministern har lämnat kamraren, annars skulle jag ha velat begagna tillfället att lyckönska honom till att få framföra dessa för vårt framtida välbefinnande så betydelsefulla förslag. Samtidigt vill jag beklaga att utredningens första ordförande generaldirektören och eldsjelen Börje Lundgren inte skulle få uppleva denna dag, då hans idéer börjar ta form.

Om det mesta i proposition nr 37 är vi överens. Vi från folkpartiet finner att det behövs ett samlat grepp över hela naturvårdsforskningen och att detta grepp bör tagas av ett organ, som lämpligen bör kallas statens nämnd för miljövårdsforskning. Dess forskningsområde bör även, såsom föreslagits, omfatta luftvårdsforskning, vattenvårdsforskning, övrig naturvårdsforskning, biocidforskning och medicinsk miljövårdsforskning. Vi har därtill i de likalydande mittenmotionerna I: 777 och II: 1008 föreslagit, att bullerforskning skall ges samma ställning som de här uppräknade forskningsgrenarna. Under utskottsbehandlingen har vi emellertid blivit övertygade om att så är avsikten, men att denna forskningsgren av tekniskt-organisatoriska grunder ännu inte var mogen att inrangeras i raden. Trots bullrets miljöskämmande egenskaper och de fysiska och psykiska skador som det orsakar har vi därför nöjt oss med utskottets skrivning.

Däremot har vi i reservation nr 1 vänt oss emot departementschefens val att förlägga forskningsnämnden till och inom naturvårdsverket. I likhet med naturresursutredningen vill vi, att det inrättas ett fullt fristående organ. Pro-

positionen redovisar där de tre tänkbara alternativ som utredningen har diskuterat, nämligen a) en nämnd under forskningsrådets samarbetsdelegation eller under ett forskningsråd, b) ett fristående forskningsorgan och c) att forskningsfrågorna förs till naturvårdsverket.

Jag vill här bara i all korthet redovisa de skäl som har varit våra huvudmotiv till kravet att hålla forskningen fri från naturvårdsverket. Såsom departementschefen själv har varit medveten om, måste det vara svårt att få en verkstyrelse med en sammansättning, som gör den lämpad att handlägga både forskningsfrågor och administrativa frågor. Vidare är naturvårdsverkets uppgifter sådana att det inte får finnas skymten av partiskhet eller jäv. Verket kan inte på samma gång uppträda såsom åklagare, part och expertis. I en tidningsartikel för ett par månader sedan såg jag, att man vid en konferens i Gävle redan har vänt sig mot statens naturvårdsverks alltför starka maktposition och talat om »hot mot rättssäkerheten». Hur skall det då inte bli, om man därtill identifierar naturvårdsforskningen med naturvårdsverket?

Det starkaste argumentet mot att förlägga nämnden inom naturvårdsverket är dock, att vi har mottagit naturvårdsverket med den allra största förväntan och därför inte vill förvandla det till ett byråkratiskt mammutverk, som allt skall bestyra. Skall naturvårdsverket stämma alla försumliga städer och samtidigt leverera argumenten mot dem, och skall naturvårdsverket överta vattendomstolarnas funktion och svara för forskningen och mycket annat förutom allt det övriga ordinarie arbetet, då kan man befara det allra värsta i fråga om både verkets funktionsförmåga och möjligheten att få en chef, som håller ihop i det långa loppet.

När vi därför yrkar på en fristående forskningsnämnd, är vi i gott sällskap. Trots listans längd kan jag inte låta bli

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

att räkna upp en rad av de remissorgan som har intagit samma ståndpunkt som vi. Dit hör således bl. a. lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, sjöfartsstyrelsen, vattenöverdomstolen, styrelsen för lantbrukshögskolan, styrelsen för skogshögskolan, styrelsen för veterinärhögskolan, statens råd för samhällsforskning, statens råd för skogs- och jordbruksforskning, forskningsrådets samarbetsdelegation, veterinärstyrelsen, Vetenskapsakademien, Svenska jägareförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen samt Sveriges industriförbund. De två sista organisationerna framhåller därtill att såväl praktiska som principiella skäl talar *mot* att forskningsfrågorna inordnas i naturvårdsverket. Vi reserverar oss således de allra flesta remissyttrandena på vår sida. Departementschefen har i denna fråga inte så starkt stöd bakom sig.

Det mesta och de flesta talar därför för alternativ b) med ett fristående forskningsråd, och jag ber att få tillstyrka reservation 1. I denna reservation påtalas också den i motionsparet I: 778 och II: 1006 — ett par högermotioner — väckta frågan om en närmare anknytning mellan lantbruksstyrelsen och ledningsorganet för naturvårdsforskningen. Naturligtvis går denna anknytning med samma fördel som angivits i utskottsutlåtandet att ordna med den fristående forskningsnämnden, och avsikten är således att så skall ske.

När det gäller naturvårdsforskningens resurser har vi funnit de beräkningar som gjorts av naturresursutredningens experter väl underbyggda och är införstådda med att forskningsprogrammet såväl av ekonomiska som organisatoriska skäl måste uppbyggas successivt. Från att för innevarande budgetår uppgå till 5 miljoner kronor föreslår vi således att anslaget uppräknas till 8 miljoner kronor för nästa budgetår, dvs. lika med utredningens förslag men 1 miljon mer än Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen. Därtill

skall för viltforskningen läggas de 500 000 kronor som utgår från jaktvårdsfonden.

Herr talman! Jag ber med dessa ord även få yrka bifall till reservation 3.

Slutligen har jag beträffande bidragsunderlaget vid bestämmandet av statsbidrag till avloppsreningsverk avgivit en blank reservation. Den hör samman med yrkandet under punkt 3 i motionsparet I: 777 och II: 1008. I likhet med departementschefen tror jag att fördelningen av bidragen efter reningsgrad och efter en skala mellan 30 och 50 procent kommer att stimulera fram allt bättre rening och, eftersom sulfatsaltsreduktionen till stora delar är löst, att vi så småningom skall komma till rätta med de för sjöar och vattendrag så försummande närsalterna. I bidragsunderlaget bör enligt propositionen få inräknas ledning från reningsverket till utsläppspunkten liksom i särskilda fall tillöpsledning till reningsverket. Det är här jag vill ha en generös tolkning och även i bidragsunderlaget i särskilda fall få räkna in s. k. avskärande ledningar. Det förekommer nämligen att man anlägger högklassiga reningsanläggningar men på grund av utspridd bebyggelse underlåter att ansluta en rad avlopp som skulle fordra en kostsam avskärande ledning. Så blir det mesta avloppsvattnet renat men vattendraget ändå inte rent utan nedsmutsat trots statsbidragsberättigat, högklassigt reningsverk. Det gäller som regel långsträckt samhällen längs sjöar och floder. Jag tror att en vidsynt tolkning av propositionen kan räkna in avskärande ledningar i bidragsunderlaget, och jag har velat fästa uppmärksamheten på dessa förhållanden.

Herr talman! Jag yrkar sålunda bifall till reservationerna 1 och 3.

Herr PETERSSON, HARALD, (cp):

Herr talman! Under hela 1960-talet har vi ju här i riksdagen med jämna mellanrum diskuterat frågor som rör

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

miljö och miljövård. Det är kanske först nu konkreta förslag börjat komma fram som kan göra det möjligt att i dessa avseenden skapa bättre förhållanden. Behovet av bättre kunskaper när det gäller natur- och miljövård måste anses mycket stort. Naturvårdsutredningen har framlagt många värdefulla förslag och bl. a. framhållit att natur- och miljövårdsforskningen behöver samordnas och förstärkas. I proposition nr 37 har detta också lett fram till förslag från Kungl. Maj:t vilka får anses vara mycket tillfredsställande.

Det är på några punkter vi inte kunnat ansluta oss till jordbruksutskottets majoritet. Herr Skårman har nyss motiverat två av de reservationer vi avgivit, och jag ber att få instämma i hans synpunkter både när det gäller naturvårdsforskningens organisation och när det gäller denna forsknings resurser. Det är lika viktigt att organisationen blir riktig som att organisationen får tillräckliga resurser. Jag instämmer alltså i tidigare framfört yrkande om bifall till reservationerna 1 och 3.

Statsbidraget till avloppsreningsverk skall nu omläggas, och enligt propositionen kommer inte något statsbidrag att utgå till förbättrad vattenförsörjning. Detta har jag och ytterligare två reservanter inte ansett tillfredsställande. De frågorna tas upp i motion nr I: 779, framförd av herr Nils Nilsson. Vi reservanter vill understryka motionärens synpunkt att ett flertal kommuner ännu inte har löst sitt vattenförsörjningsproblem tillfredsställande, liksom att det lär vara obsestridligt att dessa kommuner har mindre goda förutsättningar att klara det problemet.

Utskottsmajoriteten förklarar att man hyser förståelse för synpunkterna i motionen. Jag är då litet förvånad att man avstyrker motionen med hänsyn till att Stadsförbundet och Kommunförbundet i sina remissyttranden anslutit sig till den föreslagna omläggningen. Motionen avstyrkes med förklaringen att förslaget bör genomföras »utan inskränkningar».

Det måste vara en missuppfattning när utskottsmajoriteten talar om inskränkning — faktiskt rör det sig här om en utvidgning.

Vi reservanter yrkar att man i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om förslag i syfte att även i fortsättningen möjliggöra visst statligt stöd till byggandet av vattenförsörjningsanläggningar, och jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till reservation 2.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Den nedsmutsning och förstörelse av vår natur som pågått under lång tid och som i dag utgör ett allvarligt hot mot vår livsmiljö har efter en envis upplysnings- och opinionskampanj från skilda håll, inte minst från de båda mittenpartierna, framtingat motåtgärder av olika slag.

Jag är övertygad om att alla känner tillfredsställelse över att vi nu kan skönja konturerna av en både effektiv och samordnad organisation för vår framtida miljövård.

En av de viktigaste delarna i den miljövårdsorganisation som är under uppbyggnad är naturligtvis det av 1967 års riksdag beslutade naturvårdsverket. Men lika klart är det att mycket återstår att göra ännu för att vi skall kunna känna oss tillfredsställda.

Ett sådant område som fortfarande är olöst är det som aktualiseras i motionerna I: 501 och II: 626 angående en dokumentationscentral för miljövårdsforskning. Så gott som alla insatser och beslut i miljöpolitiken måste föregås av ett systematiskt forskningsarbete. Det gäller att registrera skilda faktors påverkan av vår miljö, dra slutsatser av de insamlade data och slutligen, om en miljöförstöring kan påvisas, försöka finna och verkställa motåtgärder.

Miljövårdsforskningen har helt naturligt blivit en alltmer betydande forskningsgren; ett faktum som vi inte minst fått dokumenterat genom förslaget om

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

en forskningsnämnd för miljöfrågor, om vilket herr Skårman och herr Pettersson nyss talade. Med det ökade behov av miljövärdningsforskning som föreligger kommer tillgängliga såväl ekonomiska som personella resurser att framstå som knappa och ofta helt otillräckliga. Det är mot den bakgrunden synnerligen viktigt att forskningsresultaten utnyttjas i praktiskt miljövärdningsarbete så optimalt det över huvud taget går att göra. En väg att underlätta en sådan önskvärd optimering är att inrätta en dokumentationscentral som samlar upp, klassificerar och tillhandahåller vunna forskningsrön, såväl nationella som internationella. En sådan central kan medföra att inte onödigt dubbelarbete utföres inom miljövärdningsforskningen, ett dubbelarbete som innebär slöseri med knappa resurser.

Motionskravet har bemötts med full förståelse från remissinstanserna, som samtliga påpekar vikten av att dokumentationsfrågorna får sin snara lösning, en uppfattning som också delas av allmänna beredningsutskottets majoritet i utlåtandet nr 22. Ett visst förberedande arbete pågår, men vi reserverar oss för att den här frågan har sådan vikt, att vi i likhet med statskontoret anser att naturvårdsverket omedelbart bör få i uppdrag att utreda förutsättningarna för en dokumentations- och informationsverksamhet på miljövärdningsforskningens område av det slag motionärerna föreslagit.

Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23 behandlar en knippe motioner, som sammantaget spänner över stora och mångskiftande ämnesområden men som ändå ryms under det vida begreppet miljöpolitik. Utskottets behandling av motionerna, föregången av ett omfattande remissförfarande och föredragningar av naturvårdsverkets och planverkets överdirektörer, har givit till resultat ett sakrikt dokument om miljöpolitikens läge just nu, som måste vara av stort värde för den intresserade. Under skilda rubriker redovisas nuläget

beträffande planering, forskning, luftvård, vattenförsörjning och vattenförorening samt internationellt samarbete — ämnesområden som vart och ett vore värda en ingående diskussion.

Jag skall i dagens debatt begränsa mig till främst planeringsfrågorna, dels därför att de, tycker jag, utgör något av den röda tråden i samtliga motioner som behandlas i utskottsutlåtandet och dels därför att planeringsfrågorna i dag har en speciell aktualitet och betydelse i den miljöpolitiska debatten.

I den till utlåtandet fogade reservationen har också planeringsfrågorna betonats mycket kraftigt.

Vad är det då som motiverar samhällsplaneringens centrala roll i miljövärdningsdebatten?

Svaret är naturligtvis att finna i den fortgående strukturomvandlingen av det industrialiserade samhället. Bara ordet urbanisering ger relief och tyngd åt påståendet. Ett dynamiskt näringsliv kräver en rörlig arbetsmarknad med åtföljande flyttningar för människorna, ofta till expansiva tätortsbildningar, som har svårigheter att hinna med samhällsplaneringen och utbyggnaden i den takt utvecklingen kräver. Spegelbilden finner man i utflyttningsområdena, som får ökade svårigheter att upprätthålla den service de kvarvarande är i behov av. I båda fallen måste samhället planeras så att människornas anpassning underlättas. Den psykiska påfrestningen på den nu verksamma generationen är så kraftig att betydande insatser måste göras för att minska trycket och i varje fall inte öka det.

Jag har tidigare här i riksdagen påpekat hur viktig en avancerad och samordnad samhällsplanering är ur dessa synpunkter och att misstag redan på projekteringsstadiet kan förorsaka nära nog irreparabla skador ur miljövärdningspunkt under mycket lång tid. En bullerstörande kommunikationsledsträckning genom eller bredvid ett bostadsområde kan t. ex. utgöra ett allvarligt misstag liksom försummelse att i

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

tid planera in erforderliga fritidsytor eller servicefunktioner i en stadsdel. Åtskilliga fler exempel skulle lätt kunna anges.

Planeringsfrågor av nu nämnd typ är ytterst betydelsefulla. Men jag tror att våra stadsplanerare och kommunalmän i dag i stort sett tillgodoser rimliga önskemål på stadsplanernas utformning. Det kan dock i detta sammanhang ifrågasättas om inte miljövårdsforskningen eftersatts beträffande stadsbygden och dess miljö. Som stöd för den uppfattningen vill jag citera vad planverket anfört i sitt remissvar på den punkten: »I takt med den fortgående urbaniseringen påverkas allt fler människor av sådana miljöfaktorer som sammanhängser med hög befolknings- och bebyggelsekoncentration. Det gäller här inte enbart immissioner av buller-, ljuskaraktär etc. och den adderade effekten av dessa utan över huvud taget frågan om tolerabla gränser för belastningen på människan som biologisk varelse.» Verket vill »starkt understryka, att en intensifierad forskning på detta område är angelägen och i första hand bör inriktas på att ge underlag för normer av skilda slag. Enligt planverkets mening kan här en utredning vara motiverad och bör i så fall närmast inriktas på hur och i vilka organisatoriska former forskningsinsatserna bör ske».

En annan del av vår samhällsplanering som är väsentligt mer eftersatt är regionplaneringen. Beträffande riksplaneringen har arbetet inte stort mer än påbörjats. Med tanke på de alltmer intensiva intressekonflikter om markbehov, som gör sig gällande för exempelvis industribyggelse, bostadsbebyggelse, kommunikationsleder och fritidsområden, framstår det som ett nytt exempel på regeringens bristande förmåga att i tid planera för ett samhälle i snabb utveckling.

Statens planverk har med anledning av motionsyrkandena i dessa frågor anfört »att planeringens roll och betydelse på alla nivåer behöver uppmärk-

sammans och förstärkas samt att nya planeringsinstrument behövs härför. En riksplanering och en ny lagstiftning för planering och byggande är därför synnerligen angelägna. Planverket anser att en mera preciserad och klart formulerad målsättning erfordras på den fysiska planeringens område».

Majoriteten i utskottet tröstar sig med att arbetet med riksplanering pågår i departementet och revision av planlagstiftning förestår. Direktiv till en parlamentarisk utredning om översyn av byggnadslagstiftningen har efter utskottsbehandlingen offentliggjorts i samband med utredningens tillsättande. Av direktiven framgår att arbetet på grund av sin omfattning sannolikt kommer att ta lång tid. Många intressanta synpunkter redovisas i direktiven. Inte minst den där gjorda skissen till ett reformerat planväsende vore värd att kommentera, men jag skall i det här sammanhanget begränsa mig till att notera vad som sägs om riksplaneringen. Där står: »Arbete på att närmare utforma metoder för en översiktlig fysisk riksplanering pågår inom kommunikationsdepartementet. Behovet av en sådan riksplanering måste anses uppenbart, och jag vill i detta sammanhang hänvisa till uttalanden av min företrädare i prop. 1967:61. Det grundläggande arbetet inom departementet är ännu inte slutfört. Utredningen bör vid sitt arbete utgå från att en riksplan, som anger markanvändningen i stora drag, kommer att finnas.»

Vi reservanter noterar naturligtvis också med tillfredsställelse att arbetet med riksplaneringen pågår, men vi har ansett att även detta arbete borde ske under medverkan av parlamentariker. Det gör vi därför att vi anser att ett angivande av hur marktillgångarna skall användas innehåller mängder av kontroversiella och besvärliga avvägningsfrågor av den typ vi exempelvis upplevt i diskussionerna om Väröbacka eller Vindelälven och därför borde bli föremål för en parlamentarisk utred-

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

ning. Detta krav förstärks när man noterat att kommunikationsministrarnas skiss till reformerat planväsende — helt riktigt enligt min uppfattning — förutsätter att riksplaneringen skall tjäna till ledning vid regional och lokal fysisk planering. Det måste betyda att den riksplanering som är under utarbetande på departementsnivå kommer att i hög grad binda underliggande översiktsplaner. Vi reserverar oss tycker att det anförda i hög grad motiverar en parlamentarisk utredning av riksplaneringen.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! I Kungl. Maj:ts proposition nr 37 framläggs bl. a. förslag om ändrade bestämmelser angående statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar. De föreslagna åtgärderna syftar till att främja byggande av avloppsreningsverk med långt gående rening. Förslaget om ökad stimulans till byggande av sådana avloppsreningsverk är mycket välkommet. Med den omfattning som föreningen av våra vatten antagit är det nödvändigt att åtgärder vidtages från det allmänna för att stimulera kommuner, företag och enskilda till förbättrad vattenvård.

Det finns dock anledning till betänkligheter mot den del av förslaget som avser att statsbidrag i fortsättningen ej skall utgå till vattenförsörjningsanläggningar. Fortfarande finns många kommuner, där vattenförsörjningsfrågan ej är löst för större eller mindre delar av bebyggelsen. Avsaknaden av rinnande vatten i ett hem eller otillfredsställande tillgång därtill innebär för husmodern ett merarbete som torde höra till det mest tyngande i hushållet — förutom vad det innebär för familjen i övrigt. Att åstadkomma en tillfredsställande vattenförsörjning måste därför betecknas som en så väsentlig samhällelig angelägenhet att staten i sådana kommuner, där invånarna har låga inkomster, även i fortsättningen

bör bistå med statsbidrag. Dessa synpunkter har också framförts av en del av de remissinstanser som yttrat sig. Länsstyrelsen i Malmöhus län anser att statsbidragsbestämmelserna i princip bör ändras enligt naturvårdsverkets förslag men ifrågasätter om inte små tätorter även i fortsättningen bör få bidrag till ledningar och vattenverk, avsedda att betjäna bebyggelse som tillkommit före den 1 juli 1959, med hänsyn till att invånarna där ofta har låga inkomster. Kommunerna har där svårt att täcka kostnaderna genom att ta ut avgifter.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anser att den utformning förslaget fått medför att de större tätorterna där »recipienterna» är dåliga i regel torde gynnas mest. Enligt länsstyrelsen inger förslaget farhågor för att möjligheten att få till stånd de vatten- och avloppsanläggningar, som behövs inom länet, försämrats. De nuvarande bestämmelserna bör enligt länsstyrelsen behållas.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser att de föreslagna riktlinjerna för ett nytt bidragssystem är riktiga men ifrågasätter liksom länsstyrelsen i Malmöhus län om inte statsbidrag i undantagsfall bör utgå till vattenförsörjningsanläggningar.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservation 2.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag vill i denna sammankopplade debatt närmast säga några ord i anledning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23. Det finns här en trilogi av motioner som har mycket stora beröringspunkter med varandra. Den jag närmast vill stanna inför är centerns motion nr I: 442 och II: 598, där vi säger att det är angeläget att forma ett miljöpolitiskt handlingsprogram. Låt mig först säga att det är glädjande att konstatera att den miljöpolitiska debatten fått prioritet så-

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

dan den har i dag i den politiska diskussionen. Det var centern som mycket tidigt förde fram miljöpolitiken, och därför noterar vi detta med stor tillfredsställelse. Det råder ingen tvekan om att det finns ett flertal synder — det räcker inte att säga underlåtelse-synder utan man kan utan vidare säga överträdelsesynder — vilka hade bort beaktas tidigare. Här föreligger således ett saneringsprogram av mycket stor räckvidd då det gäller framför allt naturvård — och naturvård i dess mycket vida bemärkelse. Här behövs någonting av ett handlingsprogram för tider som kommer. I detta utskottsutlåtande säges att om inte allt är bra för närvarande är i alla fall det som i denna motion framförts och poängterats som nödvändigt föremål för uppmärksamhet.

Man åberopar planverket och man åberopar naturvårdsverket. Självfallet väntar vi oss insatser av dessa centrala verk. Jag vill betyga att jag knyter mycket stora förhoppningar till att de skall kunna uträtta väsentliga saker.

Men jag vill mycket starkt betyga — och det är väl närmast kärnpunkten i de här åberopade motionerna — vikten av att vi har något av ett handlingsprogram så att vi vet vart vi siktar vid den framtida planeringen. Det kan inte vara rimligt enligt vårt sätt att se att vi här ger mycket stor makt och myndighet åt centrala verk men inte klart uttalar vilken målsättning vi har. Det måste självfallet vara folkets sak att via riksdagen säga sin mening här.

Jag vill, herr talman, med dessa ord starkt understryka kravet på att vi får något av ett miljöpolitiskt handlings- och samordningsprogram. Jag kommer senare, herr talman, att yrka bifall till den reservation till utskottsutlåtandet som här föreligger.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i själva organisationsfrågan

som behandlats i jordbruksutskottets utlåtande nr 19. När den särskilda naturvårdspropositionen kom, väcktes från högerhåll ett motionspar, I: 778 och II: 1006, där man bl. a. behandlade frågan om antalet ledamöter i naturforskningsnämnden. Det uttalades ett önskemål att antalet ledamöter skulle ökas för att även få representation från lantbruksstyrelsen i naturforskningsnämnden. Motivet för detta önskemål var givetvis den betydelse som jordbruket har när det gäller naturvård, miljövård och allt sådant, och önskan att därigenom få en direkt kontakt mellan en ansvarig myndighet och naturforskningsnämnden. Under utskottsbehandlingen blev vi emellertid i utskottet överens om att man kunde tillgodose detta motionsyrkande utan att utöka antalet ledamöter i naturforskningsnämnden. Man skulle kunna, som det står på sidan 7 i utlåtandet, nå syftet med motionsyrkandet genom att tillämpa den i propositionen föreslagna metoden att låta lantbruksstyrelsen representeras av en expert hos nämnden. Utskottet förutsätter att nämnden i alla de fall då lantbruksstyrelsens verksamhet berörs också kommer att utnyttja denna möjlighet.

Genom denna skrivning från utskottets sida ansåg motionärerna att deras önskemål hade blivit tillgodosedda. Därför anslöt sig högerens representanter i utskottet till utskottsmajoritetens förslag.

Emellertid har reservanterna i reservation nr 1 yrkat bifall till motionerna I: 778 och II: 1006 i det här avseendet. Det ser litet egendomligt ut att högerledamöterna i utskottet inte har anslutit sig till den reservationen. Anledningen till detta är, som jag här framhållit, att våra önskemål om representation för jordbrukets intressen i naturforskningsnämnden har blivit beaktade av utskottsmajoriteten. Vi anser också att den sammansättning av naturforskningsnämnden som propositionen innehåller bättre tillgodoser önskemålet

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

om att forskningen kommer med i detta sammanhang. Enligt propositionens förslag skall forskningen få en mycket betydande plats i nämnden, medan reservanterna däremot har berett mindre utrymme för själva forskningsinslaget i den föreslagna fristående nämnden.

Herr talman! Jag vill med dessa ord endast motivera varför vi från högerrepresentanternas sida inte har anslutit oss till reservation nr 1 till jordbruksutskottets utlåtande nr 19. Jag ber för min del få yrka bifall till detta utlåtande.

Herr BLOMQUIST (h):

Herr talman! Inget ärende har, som redan antytts, i beredningsutskottet i år fått en så lång och grundlig behandling som det vi nu diskuterar och vilket utmynnat i utlåtandena nr 22 och 23. Detta är på sitt sätt verkligt glädjande. Jag ser det nämligen som ett uttryck för den alltmer ökade insikten om att i vad vi kallar miljö- och naturvårdsfrågor har vi ett av de allra viktigaste problemkomplex vi politiker just nu har att syssla med — viktigt därför att försummelser *nu* inom de många områden det berör kan få förödande verkningar för framtiden. Vi måste helt enkelt nu förhindra den pågående miljöförstöringen. Vi får inte mer än vad som redan gjorts vältra över problemen på framtiden och låta kommande generationer bära följderna av vår tids ofta ensidiga ekonomiska betraktelsesätt i dessa sammanhang.

Om detta är vi eniga inom utskottet. Där vi skilts åt och där oppositionen haft en annan mening är när det gäller vägarna till en bättre miljö- och naturvård och framför allt takten i arbetet för detta. Vi har från vårt håll i en partimotion mycket grundligt gått igenom de åtgärder för miljö- och naturvården som vi anser mest aktuella. I de av utskottet redovisade remissvaren ser man att otvivelaktigt är mycket uppmärksammat, och en hel del förberedande

arbeten i fråga om utredning och planering är påbörjade.

Som herr Wirtén redan påpekat kan man dock betona vad t. ex. planverket skriver om behovet av förstärkning av planeringsinstrument, och att riksplaneling och en ny lagstiftning för planering och byggande är någonting synnerligen angeläget. Detta visar enligt min mening, för att bara ta detta enda exempel, att här finns utrymme för mer initiativ från riksdagens sida, trots att utskottet menar motsatsen.

De första talarna här har berört propositionen nr 37, och den är sannerligen väsentlig. Den hälsas i stort sett med glädje. Det är verkligen av grundläggande betydelse inte bara att vi får en fast etablerad ordning för naturvårdsforskning utan även att här ges ekonomiska möjligheter till uppbyggandet av effektiva reningsverk. I det sammanhanget vill jag betona vad vi i vår motion påpekat — och som också har berörts i motionerna I: 448 och II: 547 — nämligen hur viktigt det är att det verkligen kommer till stånd en översiktsplanering beträffande våra vattentillgångar och att alla vattenundersökningar samordnas. Vi vet att det åligger statens naturvårdsverk att, som det står i den av Kungl. Maj:t utfärdade instruktionen, »upprätta översiktliga planer för vattenhushållningen och samordna åtgärder för vattenförsörjning och avlopp». Det är av vikt, menar vi, att denna uppgift verkligen får hög prioritet. Vi har länge hört, vad vi tycker nästan vara skräckskildringar, om vattenförstöring i olika delar av världen, inte minst i Amerika, men fortfarande lever många människor i vårt land i den föreställningen att det vattenrika Sveriges sjöar och älvar inte är i farozonen. Sakkunskapen har visat att den föreställningen inte är riktig. Mälaren och Vättern är på väg mot förstörelse. Vi kan i vårt land helt enkelt inte längre leva i den uppfattningen att sötvattnet kommer att räcka i evig tid.

Herr talman! Både herr Wirtén och

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

herr Kristiansson har utförligt argumenterat för reservationen, och jag finner ingen anledning att vidare utveckla vad de redan har framhållit, utan jag inskränker mig till att instämma i vad de har sagt.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Det är närmast jordbruksutskottets utlåtande nr 19 som jag vill säga några ord om. Beträffande den punkt i propositionen som reservation nr 1 avser har ju utskottets majoritet anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag, vilket går ut på att forskningsfrågorna skall föras till naturvårdsverket den 1 juli 1968. Det vill minoriteten i utskottet inte vara med om. Man motiverar sin reservation bl. a. med att det kan ifrågasättas om Kungl. Maj:ts förslag är ägnat att eliminera naturresursutredningens betänkligheter mot att föra forskningsfrågorna till naturvårdsverket. Det är riktigt, som herr Skärman har antytt, att vi i stort sett är överens, men i denna detalj vill reservanterna som sagt att forskningsfrågorna skall anförtros ett fristående forskningsorgan.

Beträffande själva forskningsorganets ställning bör man kanske betona angelägenheten av att naturvårdsverket får underlag för sin verksamhet genom direkt kontakt med forskningen och att verkets behov av forskningsresultat tillmäts betydelse vid valet av forskningsuppgifter. Detta sker ju bäst genom att forskningen inordnas i verket, vilket också föreslagits av ett flertal remissinstanser. Herr Skärman begagnade tillfället att räkna upp en del remissinstanser. Jag skall också räkna upp några, inte så många, som anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag. Det är bl. a. universitetskanslersämbetet, de tekniska och naturvetenskapliga forskningsråden, FOA, statskontoret och naturvårdsverket.

Universitetskanslersämbetet framhåller att med en sådan lösning en allmän

planering kan göras av de totala resurser som behövs på naturvårdsområdet. Den av departementschefen föreslagna konstruktionen av forskningen innebär, i motsats till utredningens förslag, att majoriteten av ledamöterna skall vara forskare. Härigenom torde större sakkunskap tillföras nämnden, som också föreslås bli beslutande när det gäller fördelning av forskningsmedel.

I reservation 2 tas upp ett annat problem, bidraget till vatten- och avloppsanläggningar. Syftet med de nya bestämmelserna är att stimulera kommunerna att bygga effektiva reningsverk. Stödet bör, som det sägs i propositionen, helt inriktas på att främja byggandet av avloppsreningsverk med långt gående rening. Då stödet helt kommer att koncentreras till avloppsreningsverk, betyder det också att bidrag till vattenförsörjningsanläggningar i fortsättningen inte kommer att utgå. En stor majoritet av utskottets ledamöter har anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. De tre reservanterna anser »skäl tala för att möjligheter skapas att även i fortsättningen med statsbidrag stödja visst byggande av vattenförsörjningsanläggningar». De anser att det fortfarande finns kommuner med mindre goda ekonomiska förutsättningar att utan dylikt bidrag lösa sina vattenförsörjningsproblem. Detta kan i viss mån vara riktigt, och om resurserna vore obegränsade kunde det i en del fall vara befogat med bidrag även till vattenförsörjningen, men resurserna är inte obegränsade och man kan ifrågasätta om sådana bidrag är alldeles nödvändiga. Kommunernas skatteunderlag har under de senaste åren i stort sett ändrats till det bättre. I dagens läge är inte ett statsbidrag till själva vattenförsörjningsanläggningen det avgörande för om man skall bygga eller inte.

Principen i det nya statsbidragssystemet är, som jag nyss nämnde, att inrikta statsbidragen helt på att stimulera kommunerna att bygga reningsverk med långt gående rening. Det är en

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

utomordentligt viktig uppgift, då vi vet att i dagens läge en tredjedel av bebyggelsen i våra tätorter inte alls är ansluten till något reningsverk och att en tredjedel endast är ansluten till reningsverk med otillfredsställande rening. Att i fortsättningen ge statsbidrag till vattenförsörjningsanläggningar skulle, vad vi kan se, minska möjligheterna att tillgodose utbyggnadsbehovet av reningsverk, om inte det statliga anslaget samtidigt höjs, och det har reservanterna inte begärt. Däremot föreslår reservanterna att bidrag skall utgå till vissa kommuner med hänsyn till kommunernas ekonomiska förutsättningar. Enligt nu gällande bidragsförfattning tar man hänsyn även till detta genom att jämföra skatteunderlaget per person i den aktuella kommunen och medelskatteunderlaget per person i riket. Detta är ju ett bra mått när det gäller att jämföra olika kommuner. Skatteutjämningsreformen har emellertid medfört att skillnaden mellan olika kommuners skattekraft har, som jag nyss nämnde, minskat högst avsevärt under de senaste åren. De kommuner som tidigare hade ett mycket lågt skatteunderlag i förhållande till medeltalet i riket har nu genom tillskott av skattekrönor närmat sig riksmedeltalet och i flera fall t. o. m. gått över detta. Skulle bidraget göras beroende av kommunernas skattekraft i förhållande till den genomsnittliga skattekraften i riket, skulle man alltså få mycket små bidrag i procent räknat. Man måste komma ihåg att administrationskostnaderna i ett sådant fall skulle bli ganska höga.

Jag kan såsom exempel ta en kommun, som ligger nära reservanten herr Harald Petterssons hemort i Skaraborgs län, nämligen Vara. Denna kommun har fått skatteunderlaget höjt från 73,5 procent till 78,7 procent. Ekshärads kommun har fått sitt skatteunderlag höjt från 73,4 procent till 100,7 procent. Skulle man tillämpa de nuvarande bestämmelserna, skulle dessa kommuner ändå inte få något bidrag.

Jag vill gärna poängtera att utskottsmajoriteten hyser stor förståelse för de synpunkter som förts fram av reservanterna, men jag vill framhålla att propositionens förslag på denna punkt ju har tillstyrkts av både Stadsförbundet och Kommunförbundet. Jag tycker att deras tillstyrkande här väger mycket tungt och är utslagsgivande. Enligt utskottets sätt att se är det också viktigt, att vi får fram en stimulans för byggande av flera avloppsreningsverk. Det är nog helt riktigt att satsa på detta område och inte splittra pengarna på alltför många områden.

Det har inte varit tillfredsställande med de nuvarande bestämmelserna. Om man ser litet närmare på hur dessa bestämmelser tillämpas, finner man att endast 20 procent av pengarna har begagnats till avloppsreningsverk, medan 30 procent har utnyttjats för vattenförsörjningsanläggningar och det övriga har gått till ledningar för dessa ändamål, en utveckling som naturligtvis inte kan betraktas som tillfredsställande.

Under punkten 4 har avlämnats en reservation. Det framgår av utlåtandet att utskottsmajoriteten har anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag även på denna punkt om ett anslag på sju miljoner kronor till naturvårdsforskningen. Reservanterna vill ju öka detta anslag med en miljon kronor, alltså till åtta miljoner kronor. Pengarna skulle givetvis kunna användas, men utskottet anser att vi här såsom på många andra områden måste säga oss att vi får se alla dessa frågor i ett sammanhang. Då räcker pengarna inte till för alla önskemål. Även om det skulle vara motiverat med ett högre anslag, kan man inte säga att naturvårdsforskningen på något sätt har blivit missgynnad. Ökningen av anslaget för detta ändamål uppgår till cirka 40 procent. Övriga forskningsanslag har med ett undantag ökat med i genomsnitt 15 procent. Naturvårdsforskningen har sålunda prioriterats vid anslagsavvägningen för nästa budgetår. Vidare

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

kan nämnas att anslaget till naturvårdsforskningen ökat utomordentligt snabbt under de senaste åren.

Till sist, herr talman, vill jag även säga ett par ord om antalet ledamöter i forskningsnämnden, vilket herr Eskilsson var inne på. Som herr Eskilsson sade, var vi i utskottet överens om en kompromisskrivning. Trots detta har man i den reservation som herr Skärman talade för tagit upp även den saken, vilket jag finner litet egendomligt. När vi var överens i utskottet, hade man ju inte behövt ta upp detta spörsmål i reservationen. Det ger ett intryck av att de som företräder reservationen skulle vara mera positiva än vad utskottet har varit, och det är det egentligen inte alls fråga om. Därför finner jag det ganska egendomligt, liksom herr Eskilsson gjorde, att den frågan togs upp i den här reservationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr SKÄRMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns egentligen inte mycket att anföra i anledning av herr Mossbergers mycket snälla yttrande. Beträffande den egendomlighet som han anmärkte på mot slutet av sitt anförande vill jag emellertid säga att det inte så mycket är reservanternas inställning som gjort att reservationen fått den »egendomliga» utformningen, utan det rör sig mest om en teknisk åtgärd som vidtagits med hänsyn till att forskningsnämnden enligt vår mening bör konstrueras på annat sätt, och vi har inte velat att synpunkten på samarbetet med *lantbruksstyrelsen* skulle komma bort. Vad som står i reservationen är alltså inte någon skärpning av utskottets skrivning utan endast en följd av att utskottet önskar en annan organisation. Vi har ju föreslagit en fristående ställning för forskningsnämnden, och därför ansågs det lämpligt att motionsyrkandet kom med också i det här sammanhanget.

Jag sade att det inte finns så mycket att erinra med anledning av herr Mossbergers yttrande. Jag konstaterar bara att vi fortfarande har skilda åsikter. Vad gäller den föreslagna ökningen från 7 till 8 miljoner kronor anser vi att det varit så stora försummelser under gångna tider på det här området att vi bör ge forskningsnämnden det belopp som naturresursutredningen begärt.

Herr Mossberger läste upp några få tillstyrkanden till att lägga forskningsnämnden under naturvårdsverket, däribland ett från naturvårdsverket självt, men det imponerar inte. Säg någonting som naturvårdsverket inte vill lägga under sig!

Eftersom riksplanering har nämnts vid ett flertal tillfällen, vill jag påtala vad som har skett på det området. Redan vid 1965 års riksdag motionerade folkpartiet, herr Eric Gustaf Peterson och jag i denna kammare, om en riksplanering, och vi lade då huvudvikten vid kusttrakterna, eftersom mycket viktiga frågor rörande dessa stod inför sitt avgörande. Året därpå interpellade jag kommunikationsministern om vad som hänt på detta område och lugnades då med uppgiften att en departemental utredning sysslade med de här problemen på riksplanet. Ännu har dock, såvitt mig är bekant, inte något resultat kommit ut av denna riksplanering på det departementala planet. Tvärtom har ett par mycket stora och viktiga frågor avgjorts utan att åtminstone något offentligt kommit fram om vad denna riksplanering rekommenderat.

Jag vill därför i allt väsentligt avsluta mig till vad herr Wirtén sade och till hans yrkande.

Herr KARLSSON, HELGE, (s):

Herr talman! Jag skall säga några ord i anknytning till allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 22 och 23. Till utlåtandet nr 22 har fogats en

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

reservation, där det hemställes att riksdagen skall ge till känna för Kungl. Maj:t vad man håller på att syssla med. Den reservationen är föranledd av motionerna I: 501 och II: 626, där det hemställes om inrättande av en dokumentationscentral för miljövärdhetsforskningen. Av de remissvar som utskottet inhämtat framgår det att både statskontoret och naturresursutredningen förordar utredning men att den bör kunna skötas av naturvårdsverket. Det framgår också av naturvårdsverkets remissyttrande att man där håller på med förarbetena till upprättandet av en dokumentationscentral. Under sådana förhållanden anser utskottets majoritet, herr talman, att det inte finns någon anledning för riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t och tala om vad Kungl. Maj:t håller på med.

I allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23 behandlas frågor som gäller miljöpolitiken i alla dess avsnitt. De fem motionspar som utskottet tagit upp till samtidig behandling belyser hela det frågekomplex som inrymmes i miljövärden, såsom åtgärder för miljö- och naturvård, ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram, en långsiktig planering av miljövärden, en kartläggning av vattentillgångarna samt riktlinjer för en regional miljövärd m. m. Riksdagen har tidigare vid flera tillfällen diskuterat miljöpolitiken i skilda sammanhang. Detta är ju något som omfattas med mycket stort intresse inte bara av riksdagen utan av praktiskt taget alla människor.

Utskottet har tyvärr inte kunnat ena sig om ett gemensamt utlåtande, vilket är beklagligt med hänsyn till frågornas stora betydelse för vårt samhälle och hur vi skall angripa de faktorer som påverkar miljövärden. Inom utskottet finns inga delade meningar om nödvändigheten av att öka aktiviteten på detta område och att få fram konkreta förslag till åtgärder för en bättre miljö- och naturvård, med allt som inrymmes i detta begrepp. Vi är alltså

överens om målet. Däremot har vi till en del skilda uppfattningar om medlen; men även när det gäller medlen är skillnaden ytterst härfin.

I motionsparen såväl som i reservationen yrkas på utredningar med skilda inriktningar i syfte att klarlägga förhållanden inom miljöpolitikens olika avsnitt. Av motionärernas och reservanternas skrivning skulle man kunna få den uppfattningen att ingenting hänt på detta område och att utvecklingen stått stilla när det gäller förbättringar för att uppnå en effektivare miljövärd. Men verkligheten är ju den att det råder en febril verksamhet som spänner över alla miljövärdhetsfrågor: forskning, planering, luftvärd, vattenförsörjning och vattenvård samt internationellt samarbete. I utskottets utlåtande redovisas på vilket sätt de olika miljövärdhetsfrågorna är föremål för bearbetning, dels i framlagda eller pågående utredningar och dels i arbetsuppgifter som tillagts naturvårdsverket. Det finns enligt utskottsmajoritetens mening ingen anledning att nu tillsätta ytterligare utredningar för dessa frågor.

I reservationen tages också upp frågan om planeringen, dels den regionala och dels riksplaneringen. Detta är självfallet en fråga av mycket stor betydelse när det gäller miljövärden.

Herr Wirtén talade mycket varmt för denna planering i sitt anförande och citerade bl. a. vad planverket sagt i sitt remissvar. Men herr Wirtén glömde att läsa upp slutklämmen i planverkets utlåtande. Utlåtandet fick på det sättet ett annat innehåll än som framgick av herr Wirténs anförande. Jag skall därför, herr talman, tillåta mig att till kammarens protokoll läsa in vad planverket har sagt i detta avseende.

Planverket uttalar: »Av vad planverket anført framgår, att planeringens roll och betydelse på alla nivåer behöver uppmärksammas och förstärkas samt att nya planeringsinstrument behövs härför. En riksplanering och en

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

ny lagstiftning för planering och byg-
gande är därför synnerligen angelägna.
Planverket anser att en mera precise-
rad och klart formulerad målsättning
erfordras på den fysiska planeringens
område.» Jag tror att herr Wirtén läste
så långt, men så fortsätter planverket:
»Verket utgår emellertid från att rikt-
linjer i sådant avseende i väsentlig ut-
sträckning skall komma att fastläggas
vid ett ställningstagande till det utred-
ningsarbete som nu pågår eller förestår
beträffande en riksplanering, en över-
syn av byggnadslagstiftningen samt in-
om planeringsberedningen.»

Till detta kan läggas att kommuni-
kationsministern i konselj den 29 mars
i år fick bemyndigande att tillsätta en
utredning för översyn av byggnadslag-
stiftningen. Det nämndes också av herr
Wirtén. Av utredningsdirektiven fram-
går att utredningsarbetet spänner prak-
tiskt taget över hela det fält som be-
rörs från reservanternas och motionä-
rernas sida.

Herr NILSSON, NILS, (cp):

Herr talman! Det torde vara obe-
stridligt att tillgången till rinnande vat-
ten och möjligheterna till avlopp utgör
en betydande del av vår boendestand-
ard. Vi har två grupper av människor i
vårt samhälle, dels en mindre grupp,
som dock icke därför är oväsentlig, vil-
ken saknar denna möjlighet till boen-
dekomfort eller har en mycket begrän-
sad sådan, dels en större grupp som
har haft denna standard under en följd
av år, men avloppsvattnet har släppts ut
i mycket hög grad orenat, varigenom
våra vatten smutsats ned. Denna ned-
smutsning har nu tagit en sådan omfatt-
ning att den inte kan få fortsätta längre.
Åtgärder måste därför vidtagas på detta
område.

Man har när det gäller dessa frågor
åberopat kostnaderna, och nu är alltså
frågan vem som skall betala kostnader-
na. Den 1 januari 1966 förekom beträf-
fande 11,5 procent av det avloppsvatten

som släpptes ut från samhällen med
över 200 invånare ingen rening alls.
Beträffande 57 procent förekom enbart
låggradig rening och endast beträffande
31,5 procent var det fråga om höggra-
dig rening.

Det förslag som nu har utformats in-
nebär att de som hittills har haft en låg
boendestandard i icke oväsentlig grad
kommer att få bidra till täckandet av
kostnaderna för åtgärder på detta om-
råde. Vi är överens om att åtgärder
måste vidtas för att förbättra tillståndet
i våra vatten, men frågan är hur de
skall betalas.

I årets budget upptas 84 miljoner kro-
nor till vatten- och avloppsledningsan-
läggningar. Därav går inte mindre än
30 procent enbart till vattenförsörj-
ningsanläggningar. Det är alltså här
icke fråga om någon obetydlig del utan
en ganska väsentlig. Mot den bakgrun-
den kan det knappast vara rättvist att
de som haft det sämst ställt förut helt
skall mista sin möjlighet att få statsbi-
drag för vattenförsörjningsanläggningar
och att pengarna skall användas helt
och hållet till en höggradig rening.

Herr Mossberger sade att Stadsför-
bundet och Kommunförbundet har till-
styrkt. Det är riktigt, men man kanske
också får se litet på hur tillstyrkan är
utformad. Kommunförbundet anser att
den föreslagna omläggningen av bi-
dragssystemet kan vara motiverad, och
man vill inte motsätta sig densamma.
Det är inte precis någon stark tillstyr-
kan. Stadsförbundet säger att man anser
att ett bidrag som understiger 20 pro-
cent saknar betydelse som stimulans
för tillkomst av vatten och avlopp. Det
kan vara riktigt, men ett bidrag på 15—
20 procent för vattenförsörjningsanlägg-
ningar saknar säkert inte betydelse för
de kommuner som har behov av att ord-
na denna fråga.

Det har här också påpekats att skat-
teutjämningsbidraget har den effekten
att det utjämnar dessa förhållanden.
Det förekommer dock inte så sällan att
kommuner, som nu ligger inom skatte-

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

kraftsområde 2, genom sammanslagning enligt den nya kommunreformen kan komma att överföras till skattekraftsområde 1, dit den större delen av den nya kommunen hör. Ett sådant förhållande har vi bl. a. i min egen hemkommun, där vi i år motionerade om att få skattekraftsområdesgränsen ändrad så att hela blocket skulle tillhöra samma skattekraftsområde, nämligen 2. Denna begäran avslögs emellertid.

När kommunsammanslagningen en gång sker finns det i alla fall en viss risk för att hela det nya kommunblocket kommer att tillhöra skattekraftsområde 1. Det skulle innebära att det blir ett bortfall på cirka 35 000 skattekrönor per år. Dessa randområden har till icke ringa del sin vattenförsörjningsfråga olöst. De skulle dels mista anslaget genom skattebidrag och dels mista möjligheten att genom skattebidrag försörja sig med vattenanläggningar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Endast ett par ord.

Herr Skärman tyckte att jag var vänlig i mitt första inlägg, och jag kan naturligtvis säga detsamma till herr Skärman. Varför skall man inte vara vänlig, när man är överens i sak? Vi kommer ändå inte ifrån att i den reservation det här gäller även tagits in utskottets förslag under punkten 1 c. Vi är ju överens i sak, och jag kommer inte ifrån att det är litet förmätet att i reservationen behöva ta in vad utskottet i detta avseende föreslagit. Jag skulle därför på den punkten vilja fråga herr Skärman: Betyder detta att reservanterna inte står bakom utskottets skrivning i detta avseende, trots att det är fråga om exakt samma förslag?

Herr Skärman säger att naturvårdsverket vill lägga under sig allting och hyser alltså inte någon vidare respekt för detta verk. Betyder detta att herr Skärman också anser att statens natur-

vårdsverk inte är ett lämpligt remissorgan?

Herr SKÄRMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Mossberger direkt frågade mig, vill jag svara att vi reservanter givetvis står bakom utskottets utlåtande på den punkt det här gäller. Det är ju i sak fråga om exakt samma förslag. Jag kan dock inte svära på reservationens formulering, men det anfördes vid skrivningen att formuleringen är avsiktligt gjord med anledning av att det i reservationen föreslagits en annan organisation, en fristående forskningsnämnd, under det att utskottet avser en nämnd, som lyder under statens naturvårdsverk. Om man vill stå fast vid utskottets förslag bör motionsyrkandet även tas in i reservationen. Det är således här fråga om samma sak.

Herr Mossberger frågade också, om jag inte anser att naturvårdsverket är ett lämpligt remissorgan. Jag tycker självklart att naturvårdsverket är det. Jag har arbetat i årtionden för att få fram ett naturvårdsverk, och jag är mycket intresserad av dess frågor. Naturvårdsverket har enormt stora arbetsuppgifter att ta hand om. Men jag är rädd att verket förtar sig. Om man förlyster sig, kan man råka ut för att resultatet inte blir så bra som man väntat sig när det gäller detta verk. Det finns ju ett gammalt ordstäv som kan anföras på flera områden och som säger: »Den som gapar över mycket, mister ofta hela stycket.» I detta fall talar verket i egen sak, och det är därför som jag menar att dess yttrande inte är av så stort värde.

Herr WIRTÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Helge Karlssons anförande vill jag bara notera ett par tre ting.

För det första vill jag säga att vi inte på något sätt har bestritt att miljövårds-

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

arbetet har kommit i gång — jag betonade starkt i mitt anförande att det är en verksamhet som vi också hälsar med glädje — efter det att man under alltför lång tid enligt vår uppfattning har haft försummelser på sitt samvete när det gäller miljövardspolitiken.

För det andra vill jag ta upp reservationen om dokumentationscentralen. Det som har motiverat reservationen är närmast utskottsmajoritetens något vaga skrivning, som går ut på att man vill avvakta erfarenheterna av den nya organisationens verksamhet på dessa områden. Vi har funnit att det är angeläget att just dokumenteringen och informationsverksamheten omedelbart kommer under prövning och att vi får ett praktiskt resultat på dessa områden. Detta förhållande har alltså motiverat att vi för fram dessa önskemål reservationsvägen.

För det tredje citerade herr Karlsson planverkets remissyttrande och läste en bit mer än vad jag hade gjort. Jag antar att han därmed ville antyda att jag på något sätt skulle ha undanhållit kammaren något viktigt faktum. Jag kan inte riktigt förstå detta, eftersom jag i mitt anförande länge uppehöll mig vid just de fakta som herr Karlsson läste upp. Det gällde dels frågan om arbetet med riksplaneringen på departementsnivå, dels byggnadslagstiftningen. Jag sade att utredningen om byggnadslagstiftningen hade kommit i gång och citerade även dess direktiv.

Det som är väsentligt ur vår synpunkt och som har framhållits i reservationen är att vi anser att riksplaneringen innehåller så många kontroversiella frågor att även den bör ske under parlamentarisk medverkan. Det är det som är det väsentliga i den andra punkten i reservationen.

Herr **BLOMQUIST** (h):

Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord om samma sak som herr Wirtén var inne på, nämligen om herr

Karlssons underliga sätt att läsa reservationen.

Herr Karlsson har fått det intrycket att vi menade att det inte skett något på miljö- och naturvårdens område. Vi behöver väl, herr Karlsson, i en reservation inte göra en katalog över vad som har utträttats? Det har utskottet redan gjort i utlåtandet, och det mycket grundligt, eller hur, herr Karlsson? Synnerligen grundligt!

Dessutom har vi reserveranter i vårt yttrande klart påpekat de värdefulla initiativ som hittills tagits i dessa frågor.

Herr Karlsson talar i samma andetag om den febrila verksamhet som nu pågår. Det är kanske här som det är så viktigt att ta fasta på vad reservationen föreslår, nämligen att en ordentlig planering kommer till stånd. En nyornad människa, det vet herr Karlsson, behöver alltid litet hjälp att tänka klart, överlagt och lugnt. Detta gäller även naturvårdande myndigheter, som nu översköljes av uppgifter.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten 1 a, därefter särskilt i fråga om punkterna 1 b och 1 c, vidare särskilt rörande punkterna 1 d—1 f, ytterligare särskilt avseende punkten 2 a, härefter särskilt i vad anginge punkterna 2 b—2 g och punkten 3, därpå särskilt vidkommande punkten 4 samt slutligen särskilt i vad gällde punkten 5.

På gjord proposition bifölls till en början utskottets i *punkten 1 a* gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de avseende *punkterna 1 b och 1 c* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det

Ang. naturvårdsforskningens organisation, m. m.

förslag, som innefattades i den av herr Skårman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skårman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkterna 1 b och 1 c, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Skårman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 34.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna 1 d—1 f* hemställt.

I fråga om *punkten 2 a*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Harald Pettersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten 2 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Harald Pettersson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 98;

Nej — 16.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkterna 2 b—2 g och punkten 3* hemställt.

Med avseende å *punkten 4* gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Skårman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna

Om en dokumentationscentral för miljövärdhetsforskning

proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skårman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19 punkten 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Skårman* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skårman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 32.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten 5*.

Om en dokumentationscentral för miljövärdhetsforskning

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av motioner om en dokumentationscentral för miljövärdhetsforskning.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna I: 501, av herr *Wirtén* och herr *Thorsten Larsson*, samt II: 626, av herrar *Grebäck* och *Norrby*, vari anhållits, att riksdagen måtte uttala, att Sverige

i FN borde verka för inrättande av en internationell dokumentationscentral för miljövärd; samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att förslag snarast måtte föreläggas riksdagen om inrättande av en svensk dokumentationscentral för miljövärdhetsforskning.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 501 och II: 626 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Axel Kristiansson* (cp), fru *Hultell* (h) samt herrar *Kilsmo* (fp), *Ernst Olsson* (cp), *Wirtén* (fp), *Hamrin* i Kalmar (fp), *Dickson* (h), *Rimås* (fp), *Larsson* i Borrby (cp), *Nilsson* i Bästekille (h) och *Johansson* i Växjö (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 501 och II: 626 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad reservanternas anförda utredning av frågan om dokumentationsverksamhet på miljövärdhetsområdet.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande följande reservationen av herr *Axel Kristiansson* m. fl.

Herr KARLSSON, HELGE, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reser-

Om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram

vationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wirtén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wirtén* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 52.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motioner angående åtgärder för miljö- och naturvård, m. m., om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram, om en långsiktig planering av miljövärden, om kartläggning av vattentillgångarna, m. m. samt om riktlinjer för en regional miljövärd.

Till allmänna beredningsutskottet hade hänvisats

1. de likalydande motionerna I: 49, av herr *Holmberg m. fl.*, och II: 77, av herr *Bohman m. fl.*, vari anhållits,

I. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa,

a) att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt »Kommittén för barns utemiljö» att i sitt fortsatta arbete beakta de synpunkter på samhällsplaneringen som framförts i förevarande motioner,

b) att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om olika åtgärder ägnade att bevara de delar av kulturlandskapet som av landskapsvårdande skäl borde bibehållas,

II. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att statens naturvårdsverk måtte få i uppdrag

a) att i samråd med statens naturvetenskapliga forskningsråd verka för utökad forskning inom naturvårdsområdet, särskilt med avseende på luft- och vattenföroreningar,

b) att fastställa normer för de högsta tillåtna restvärdena i avgaser från förbränningsmotorer och uppvärmningsanordningar samt för högsta tillåtna föroreningsgrad för vatten som utsläpptes i recipient,

c) att i samarbete med socialstyrelsen och statens vägverk utreda frågan om den framtida vattenförsörjningen,

d) att intensifiera upplysningsverksamheten då det gällde föroreningar i naturen,

III. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte medverka till att frågan om luftföroreningar gjordes till föremål för behandling inom Världshälsoorganisationen (WHO);

2. de likalydande motionerna I: 442, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 548, av herr *Hedlund m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ett under parlamentarisk medverkan upprättat miljöpolitiskt samordnings- och handlingspro-

Om ett miljöpolitiskt samordnings- och handlingsprogram

gram i enlighet med de riktlinjer, som i motionerna anförts;

3. de likalydande motionerna I: 448, av herr *Wirtén m. fl.*, och II: 547, av herr *From m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om en riksomfattande kartläggning av vattentillgångarna och planering av deras ändamålsenliga utnyttjande i förening med kraftiga åtgärder till skydd mot ytterligare föröroeningar;

4. de likalydande motionerna I: 502, av herr *Wirtén m. fl.*, och II: 631, av herr *Tobé m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning för att inpassa miljövården i ett långsiktigt planeringsprogram;

5. de likalydande motionerna I: 728, av herr *Bengtson m. fl.*, samt II: 932, av herr *Hedlund m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en allsidig och förutsättningslös parlamentarisk utredning med uppgift att i samarbete med naturvetenskaplig expertis utarbeta riktlinjer för regional miljövård genom någon form av internationellt kontrollorgan.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de sinsemellan likalydande motionerna I: 442 och II: 548, I: 502 och II: 631, I: 49 och II: 77, I: 448 och II: 547 samt motionerna I: 728 och II: 932 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Axel Kristiansson* (cp), fru *Hultell* (h), sam herrar *Kilsmo* (fp), *Ernst Olsson* (cp), *Blomquist* (h), *Wirtén* (fp), *Hamrin* i Kalmar (fp), *Dickson* (h), *Rimås* (fp), *Larsson* i Borrby (cp), *Nilsson* i Bästekille (h) och *Johansson* i Växjö (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 442 och II: 548, I: 502 och II: 631, I: 49 och II: 77, I: 448 och II:

547 samt I: 728 och II: 932 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

dels ett under parlamentarisk medverkan upprättat miljöpolitiskt handlings- och samordningsprogram,

dels att en parlamentariskt sammansatt utredning måtte tillsättas för utformningen av en riksplanering.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr KARLSSON, HELGE, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med därunder framkomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kristiansson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

Ang. den psykiska folkhälsan

hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kristiansson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 53.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. den psykiska folkhälsan

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner angående den psykiska folkhälsan.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 294, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 377, av herr *Wedén m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära

a) utredning angående formerna för tvärvetenskaplig forskning om förebyggande psykisk hälsovård, social missanpassning, sociala behandlingsmetoder m. m.,

b) utredning rörande vissa personalfrågor inom vårdområdena, i första hand rekrytering av läkare till psykiatri, fortbildning av socionomer, kompletteringsutbildning av yngre samhällsvetare samt utbildning av psykoterapeuter och observationsklasslärare,

c) direktiv till den aviserade utredningen om reformering av sociallagstiftningen att beakta vad i motionerna anförts om behovet av kommunal basorganisation för behandling av sociala och mentala störningar,

d) förslag till en fast organisation för familjerådgivning och utredning om förbättrad föräldrautbildning, avsedd att bereda barnen en god psykisk uppväxtmiljö.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 294 och II: 377 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Eric Gustaf Peterson* (fp), *Axel Kristiansson* (cp), *Kilsmo* (fp), *Ernst Olsson* (cp), *Hamrin* i Kalmar (fp) och *Johansson* i Växjö (cp), fru *Frænkel* (fp) samt herr *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 294 och II: 377 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

dels hemställa om utredning rörande vissa personalfrågor inom vårdområdena, i första hand fortbildning av socionomer, kompletteringsutbildning av yngre samhällsvetare samt utbildning av psykoterapeuter och observationsklasslärare,

dels ock hemställa, att motionerna jämte utskottets utlåtande över desamma i vad avsåge principerna för den kommunala och landstingskommunala basorganisationen för behandling av sociala och mentala störningar måtte överlämnas till socialutredningen.

Herr PETERSON, ERIC GUSTAF, (fp):

Herr talman! Sedan vi diskuterat miljöfrågorna och nu skall övergå till att diskutera den psykiska hälsovården, kan man väl först och främst konstatera att det finns ett oerhört starkt samband mellan miljö och psykisk hälsa. Det är ingen tvekan om att miljön påverkar både det fysiska och psykiska hälsotillståndet i vårt land. Det samhälle vi lever i ställer oerhört stora krav på den mänskliga individen. Från tidigaste barnaår möter vi under hela livet en hel rad sjukdomsalstrande faktorer, som man inte kommer till rätta

med inom ramen för den traditionella hälso- och sjukvården.

I den folkpartimotion som ligger till grund för reservationen i förevarande utlåtande riktas uppmärksamheten på de allvarliga hälsorisker som hör samman med bl. a. sociala misslyckanden, missanpassning och mentala störningar. Vi reserverar oss menar att man måste gå utanför hälso- och sjukvård i traditionell mening när det gäller att förbättra det allmänna hälsotillståndet. Det är ofta omvittnat att kroppssjukvården i ganska hög grad betungas av patienter vilkas sjukdomsbild visar en social eller mental störning som kroppssjukvården inte har medel att angripa. Den stora utbredningen av psykiska rubbningar hos befolkningen är en av huvudorsakerna till att det stora trycket på sjukvården kvarstår. Detta trots den kraftiga utbyggnad som ägt rum på detta område. De förebyggande åtgärderna måste sättas in tidigt om skador under uppväxttiden skall kunna förhindras. Föräldrautbildning torde här vara en viktig faktor och ett viktigt inslag. Föräldrar som vårdar sina egna barn har små möjligheter att få en elementär utbildning. Här föreligger ett klart behov av utbildning och inte minst av upplysning.

När barnen sedan kommer till skolan möter de även där en del sjukdomsalstrande faktorer. Detta gäller inte minst elever med kontakt- och anpassningssvårigheter. Disciplinfrågan betyder en hel del. Ämneslärosystemet och den mer och mer mekaniserade undervisningen betyder också mycket för barn med stora kontaktbehov. Kontaktbanden mellan lärare och elever — i varje fall på de högre stadierna — blir tunnare och tunnare. Det är inte osannolikt att detta bidrar till vissa psykiska störningstillstånd.

Detta förhållande ställer oerhörda krav på de lärare som tjänstgör i vanliga klasser, och kraven ökar givetvis för lärare i observationsklasserna. Dessa lärare är i allmänhet ensamma om

Ang. den psykiska folkhälsan

att söka finna rätt behandlingslinje för sina elever, och ofta är placering i hjälpklass den enda form av behandling som många störda barn kommer i åtnjutande av.

Observationsklasslärarutbildningen är för närvarande gemensam med utbildningen av hjälpklasslärare, särskollärare och lärare för rörelsehindrade och synskadade. Denna gemensamma utbildning har visat sig ej täcka det behov av utbildning som observationsklasslärare har. En undersökning betitlad »Observationsklass, observationsklasslärare och observationsklasslärarutbildning» visar att lärarna i observationsklasser behöver kunskap om det störda beteendet, dess orsaker och behandling, undervisning och handledning rörande handhavandet av enskilda barn i konferensform samt om gruppdynamiska mekanismer. Man anser att nya riktlinjer för utbildning av observationsklasslärare bör utarbetas i samarbete med psykologiska och barnpsykiatriska undervisningsinstitutioner. Vidare bör enligt utredningen en längre utbildningstid för dessa lärare övervägas.

Om vi går vidare i kronologisk ordning, kommer vi till stressfaktorerna i arbetslivet och inte minst i trafiken, till bullerstörningarna som inte bara åstadkommer hörselskador utan även i många fall psykiska rubbningar. Vi kan heller inte bortse från att många människor vantrivs i sin anställning med psykiska skador som följd. Många anställda och egna företagare påläggs och pålägger sig själva alldeles för mycket arbete, vilket tar bort möjligheterna till rekreation och motion. Dessa människor ådrar sig därigenom skador både fysiskt och psykiskt. Konditionen minskar, arbetet tar längre tid och allt detta slutar ofta med katastrof.

Den psykiska hälsan är ett allvarligt samhällsproblem. Det vore dock fel att påstå att samhället har blindat för detta faktum. Tvärtom har mycket gjorts på detta område, vilket också

Ang. den psykiska folkhälsan

framgår av utskottets skrivning. Utskottet skriver dock att »stora delar av de frågor motionärerna behandlar nyligen utretts och är föremål för vidare prövning». Man fortsätter: »Motionärernas önskemål bör därmed få anses vara i väsentliga delar tillgodosedda.» Med denna skrivning anser jag, herr talman, att goda motiv finns för den reservation som är fogad till utlåtandet. Ett bifall till reservationen skulle inte föra oss fram till målet — men väl ett stycke längre på vägen mot det mål vi alla strävar efter att nå.

Med dessa ord yrkar jag, herr talman, bifall till reservationen.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Frågorna om de mentala sjukdomarna och de många psykiska störningstillstånden samt den psykiska hälsan har under senare år snabbt tillvunnit sig stor uppmärksamhet hos vårt folk. En av orsakerna härtill torde vara, att det har funnits människor som har kunnat ge röst åt den omfattande samhällsproblematik som här är till finnandes och som har kunnat ge röst åt den ofta tysta nöd som här existerar.

Vi har börjat förstå att välstånd inte bara är att leva ekonomiskt väl. Välstånd är att hela existensen för människan är någorlunda riktig och hälso-sam. När man nu har börjat att mera energiskt betrakta det livsområde, som har att göra med människans mentala livsförhållanden, har man upptäckt, att det här verkligen finns betydande och avgörande brister samt att det är nödvändigt för samhället att nu på allvar gripa sig an med dessa frågeställningar.

Herr Eric Gustaf Peterson har antytt något av den problematik som här döljer sig. Låt mig få peka på ytterligare ett par saker som är ytterst angelägna.

Naturligtvis har man upptäckt vårdpersonalsfrågorna. Är det inte anledning att begrunda följande faktum? I runt tal 40 procent av vårdplatserna i slutna sjukvård finns vid mentalsjuk-

hus och psykiatriska kliniker. 40 procent är inte litet, det är i och för sig bra. Men en snedvridning av katastrofal art visar sig däri att endast 5,6 procent av läkarna, enligt en undersökning som gjordes år 1964, är verksamma inom psykiatrisk sjukvård. 40 procent mot 5,6 procent! Vilken uppenbar brist på balans! Det ger anledning att begrunda, varför utvecklingen har blivit sådan den är, om man noterar att det finns tio gånger fler tandläkare i vårt land än mentalvårdsläkare. Med all respekt för tandvård vill jag påstå, att någon missbalans är för handen.

En annan faktor som har observerats under senare år, enligt vad det synes mig, är oklarheten om vad saken egentligen gäller och hur dessa problem skall kunna angripas. Det kom för en tid sedan ut en mycket intressant bok, som heter Modern svensk psykiatri. I den boken har docent Gunnar Holmberg karakteriserat psykiatrin i Sverige. Han säger att den är starkare medicinskt anknuten här än i något annat land. Då kan man fundera vidare. Vad blir följderna av detta förhållande? Jo, följderna blir att forskningen i vårt land om psykiska sjukdomar blir så gott som helt begränsad till psykiatrin. De problem som man arbetar med har den inriktning som psykiatrin har. Forskningen är begränsad till neurologiska, fysiologiska, genetiska och farmakologiska problem. Den psykodynamiska problematiken har i Sverige i stort sett lämnats utanför i forskningen om de mentala sjukdomarna; alltså de mellanmännsliga problem som uppkommer, då något brister i de mänskliga relationerna. Herr Eric Gustaf Peterson gav exempel från skolans värld. Det är inte svårt att ge massor av exempel från skilda livsområden i detta avseende. Den problematik som uppkommer när de mellanmännsliga relationerna brister har vunnit mycket ringa beaktande i svensk psykiatrisk forskning.

Motionärerna säger bl. a. så här: Låt oss få en tvärvetenskaplig forskning, en forskning som berör den psykiska hälsovården i hela dess vidd, som beaktar de psykiska effekterna av social missanpassning, som tränger in i den problematik och de möjligheter som är inneslutna i skilda socialmedicinska och psykologiskt orienterade behandlingsmetoder.

Medicinalstyrelsen, som den hette 1966, sade då att det redan finns en allsidigt orienterad forskning vid universitet och högskolor. Jag vet att allmänna beredningsutskottet har anammat denna uppfattning: skapar man en ny forskningsinstitution, så splittrar man resurserna.

Något mjukare yttrar sig socialstyrelsen i år. Styrelsen finner det önskvärt att en samordning sker av olika problem som motionärerna dragit fram och ställer sig alltså positiv till vad motionärerna har anfört. Detta skulle kunna göras genom en utredning av den typ som föreslagits, säger socialstyrelsen, varvid både forsknings- och organisatoriska synpunkter bör bli företrädda. Emellertid lever man kvar i föreställningen att vi har en utmärkt väl organiserad forskning och att vi, om vi organiserar den på annat sätt, splittrar våra resurser.

Ett annat organ med statlig anknytning, nämligen forskningsberedningen, säger i en PM att den tvärvetenskapliga forskningen är ytterst fragmentarisk och otillräcklig. Det ena organet anser således att vi redan har en väl organiserad forskning, och det andra säger att forskningen är fragmentarisk och praktiskt taget inte för handen. Så olika kan man se på en så pass viktig sak.

Hur man nu bedömer den här saken, så visar väl vad som här anförts att oklarhet råder i väsentliga punkter och att frågan behöver ägnas betydligt större uppmärksamhet än vad fallet hittills varit. Motionärerna önskar en förbättring, en penetrering av frågorna,

Ang. den psykiska folkhälsan men utskottet säger nej, ty någon sådan behövs inte enligt utskottets mening. Utskottet finner bl. a. att stora delar av de frågor motionärerna tagit upp nyligen utretts och är föremål för vidare prövning eller studeras av pågående utredningar. Därför anser utskottet önskemålet tillgodosett och avför därmed problemet.

Utskottet tror alltså att allt är någorlunda väl beställt som det är. Jag är ledsen att behöva säga att man tar gruvligt fel. Det är befängt att anföra, som skett i olika sammanhang, att resurserna splittras genom en integrerad forskning som berör hela den psykiska problematiken! Nu är resurserna verkligen splittrade. En effektiv samordning saknas. Det förslag som framlagts i motionerna syftar till att övervinna denna splittring och till att skapa möjligheter till en forskning som i bästa mening är modern, en forskning som inte begränsas av snäva referensramar, som termen lyder — t. ex. medicinska, psykodynamiska eller andra liknande referensramar — utan öppet och konstruktivt nalkas den komplicerade problematik som saken här gäller.

Det är omöjligt att gå vid sidan av utbildningsfrågorna. Hur skall läkarna vara utrustade för att kunna möta de behov som här anmäler sig i samhället? Ja, socialstyrelsen och universitetskanslersämbetet har nyligen avgivit förslag i ärendet. Då måste man fråga sig: Tillgodoses i det förslag, som gäller utbildningsgången för läkare och deras vidareutbildning, de önskemål som den här anlagda grundsynen aktualiserar? Knappast. Förändringarna i grundutbildningen är i förslaget mycket måttliga och ger just ingenting åt psykologiskt inriktad behandling. Men utvecklingen i vårt samhälle är utomordentlig snabb — den dynamiska synen trycker på, vilken uppfattning vi än har om dess relevans. Då förefaller det verkligen rimligt, herr talman, med en grundligare omprövning av läkarutbildningen än den som nu har skett.

Ang. den psykiska folkhälsan

Och det förefaller rimligt att säga: detta är inte bara en fråga för socialstyrelsens experter — här behövs lekmän. Ofta kan lekmän på ett mer avspänt och livsnära sätt nalkas en problematik än en samling experter ensam gör.

Det finns en annan angelägen utbildningsfråga, den nämligen om utbildningen av psykoterapeuter, som också antytts i motionen. Psykoterapi — ja, det är en behandlingsform inför vilken råder mycken osäkerhet. En nedvärderande hållning kommer ofta till uttryck. Psykoterapi betraktas av många som en sekunda behandlingsform, någonting man tillgriper i brist på bättre. Men det finns också en rakt motsatt strömning i vårt samhälle. Inte för intet ägnas Psykolognytt, nr 2 i år, åt just psykoterapeutisk behandling. De första orden i denna tidnings ledare är värda att notera: »Vårt samhälle har ett dokumenterat behov av psykisk rådgivning och terapi.» Jag vill också citera vad som sägs längre fram: »Det finns stort utrymme för en mentalhygienisk forskning och mentalhygieniska åtgärder.» Så kommer en suck i denna tidning: »Det kan hända att motionen» — som man har observerat och som nu redan avstyrkts — »kan ge förhoppning om bättre möjligheter för oss som vill hjälpa människorna men inte utrustats för detta på ett legitimt sätt.»

Jag skall naturligtvis inte diskutera denna behandlingsform, men detta vill jag säga: psykoterapi är en av de mest demokratiska behandlingsformer vi känner. I huvudsak är det nämligen patienten själv som agerar i behandlingen, och i viss mån uppställer han själv målet för behandlingen. Psykoterapin är problemorienterad mer än symtomorienterad. Man plockar inte bort ett och annat symtom utan söker komma åt den grundläggande störningen i sammanhanget.

Samhället har nu gjort ytterst litet för att utveckla denna vårdform. Utskottet säger: »Förslag rörande utbildningen av kliniska psykologer väntas

inom kort komma att framläggas från universitetskanslersämbetet inom ramen för dess förslag rörande fasta studiegångar. Vid Kungl. Maj:ts behandling av ärendet angående läkares grundutbildning och vidareutbildning torde även frågan om utbildning i psykoterapi komma att beaktas.» Om det vore så väl! Men var och en som tittar på förslagen upptäcker att särskilt mycket inte har givits åt den här saken. För läkare är det praktiskt taget ingenting alls. För psykologer inrättar man ett nytt ämne som på något sätt skall vara sammanfattande och där även psykoterapi skall tas in i undervisningen. Det är praktiskt taget allt.

Psykolognytt säger: »Från vilken sida man än ser på det terapeutiska arbetet kan man ena sig om att behovet är stort, att den kvalificerade personalen inte räcker till och att möjligheterna är små att utbilda ett tillnärmelsevis tillräckligt antal på privat väg.» Vi har tidigare avslagit en framstöt i denna kammare om utredning beträffande psykoterapins ställning i vårt folk och utbildningen för uppgiften. Man hoppades att Kungl. Maj:t skulle ägna frågan tillbörlig uppmärksamhet. Ja, det får vi hoppas. Men här mötte den vanliga avvärande hållningen; när man vill bli av med ett ärende säger man att det är på gång och att Kungl. Maj:t nog kommer att göra sitt.

Psykoterapi är — det är mig angeläget att säga — ingen som helst mirakelmedicin. Jag har ingen övertro härvidlag, men psykoterapin är en oundgänglig del av vårt ansvar för den psykiska folkhälsan. Det har också anförts i vår motion. Vi har såsom folk ännu inte vaknat, men jag tror att vi är på väg. Vi som har börjat arbeta för dessa frågor här i riksdagen, om vi får vara med i fortsättningen, kommer inte att tröttna.

Samhällets ansvariga organ — så ser jag saken — behöver en öppnare, generösare och djupare förståelse för vad det här är fråga om. Ett mera moget

psykodynamiskt sätt att se på människorna och vårt sätt att leva samman behöver samhället tillägna sig. Motionärerna vill en utveckling i denna riktning. Jag är övertygad om att denna motion har framtiden i sig, om jag så får uttrycka saken.

Därför yrkar jag bifall till den reservation som har fogats till utskottets utlåtande.

Herr HEDLUND (s):

Herr talman! Efter detta engagerade och om mycket djup medkänsla talande anförande står jag inför den kanske något otacksamma uppgiften att återföra debatten till ett mera materiellt och mera realistiskt plan.

I det motionspar som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande kräver man två utredningar, dels en angående formerna för viss forskning, bl. a. om förebyggande psykisk hälsovård, dels en rörande vissa personalfrågor inom vårdområdena. Vidare kräver man sådana direktiv till den vid motionernas avlämnande aviserade utredningen om en allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen att behovet av en kommunal basorganisation av lämplig utformning undersöks. Slutligen har man krävt en mera fast organisation för familjerådgivning och en utredning om förbättrad föräldrautbildning.

Ingen vill väl bestrida att motionärerna är ute i ett angeläget ärende. Förebyggande vård inom den psykiatriska sektorn är naturligtvis väl så viktig som psykiatrisk sjukhusvård; det gäller alla grader av nervösa rubbningar och stressreaktioner. De ansvariga myndigheterna, främst då socialstyrelsen, har emellertid under senare år som föregående talare också har påpekat ägnat dessa frågor en allt intensivare uppmärksamhet och även föreslagit åtgärder i syfte att skapa underlag för en effektiv satsning på den öppna vården, varför någon ny utredning härvidlag knappast är nödvändig i dag. Det är

Ang. den psykiska folkhälsan dock i hög grad önskvärt att den samordning som efterlyses sker när man skall försöka lösa dessa problem. Denna samordning bör emellertid numera genom sammanslagningen av medicinalstyrelsen och socialstyrelsen till ett enda verk vara ganska lätt att åstadkomma. Inom socialstyrelsens ämbetsområde faller ju numera hela fältet av frågor om sociala problem, nykterhets- och narkomanivård, familjerådgivning och psykiatriska frågor i allmänhet. Inom socialstyrelsen pågår också en utredning om den öppna vårdens utformning, varvid även den psykiska hälsovården behandlas, bl. a. inom ramen för en samordnad och delvis integrerad sjukvård och socialvård. Man kan vidare peka på det nyligen tillskapade organet för sjukvårdens och socialvårdens planering och rationalisering, det s. k. SPRI, som också har till ändamål att främja och samordna planeringsverksamheten inom hälso- och sjukvården samt socialvården, bl. a. genom utformande av behovs- och resursprognoser i fråga om personal och utbildning samt samplanering och samorganisation av de sociala och medicinska områdena.

När det gäller forskningssidan, som herr Sörenson särskilt tog upp, är det väl så att all den forskning som i dag är möjlig och önskvärd torde komma till stånd utan något särskilt uttalande av riksdagen. Det är ju tillgången på forskare som här är det avgörande. Jag tror att organisationsformerna har litet mindre betydelse.

Herr Sörenson pekade på att det fanns ett motsatsförhållande mellan två olika statliga instansers uttalanden. I det ena fallet talade man om att det var en väl utbyggd forskning, och i det andra sammanhanget talade man om att det var en fragmentarisk forskning. Att det finns en organisationsform kan vi väl inte bestrida. Om den nu är fragmentarisk, så må det väl bero på att tillgången på forskare inte är vad den borde vara på detta viktiga område.

Men jag vill också fästa kammarens

Ang. den psykiska folkhälsan

uppmärksamhet på att herr Sörensons och motionärernas synpunkter, som här framförts, icke har vunnit gehör ens hos reservanterna utan de tar upp en mera begränsad del av frågorna.

Om vi ser på vad reservationen innehåller, finner vi att det gäller delyrkanden om utredning rörande vissa personalfrågor, fortbildning av socionomer, kompletteringsutbildning av yngre samhällsvetare, utbildning av psykoterapeuter och observationsklasslärare. Man har alltså släppt yrkandet beträffande rekrytering av läkare till psykiatri. Utöver de yrkanden som framförts i motionen men inom ramen för motiveringarna i motionen yrkar man att utlåtandet i den av reservationen angivna lydelsen i vad avser principerna för en kommunal och landstingskommunal basorganisation skall överlämnas till socialutredningen.

Frågan om fortbildning av socionomer ligger för närvarande under Kungl. Maj:ts prövning. Detsamma gäller frågan angående läkares grundutbildning och vidareutbildning samt frågan om utbildning i psykoterapi. Nuvarande läroplan för specialklasslärare ger möjlighet till fördjupning inom valfria avsnitt, och vidare utarbetas för närvarande inom skolöverstyrelsen studiematerial för fortbildning av lärare vid observationsklasser, varför motionärerna på denna punkt enligt min mening borde ha kunnat avvakta utvecklingen.

Beträffande kompletteringsutbildning för samhällsvetare kan nämnas att förslaget från universitetskanslersämbetet om utbildningslinjer vid filosofisk fakultet nu har publicerats. En utgångspunkt är att valet av studiegång måste föregås av ett val av yrkesinriktning. Arbetsgruppen Ukas har samrått med arbetsmarknadsstyrelsen, som inhämtat arbetsgivarnas önskemål beträffande utformning av de fasta studiegångarna. Denna enkät finns redovisad i förslaget. Man har alltså mera generellt bearbetat frågan om en bestämd yrkesinriktning

och en anknytning till arbetsmarknadens behov. Den frågan är nu föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Universitetskanslersämbetets förslag upptar, som också har förutsatts i utskottsutlåtandet, förslag till grundkurs i psykologi och en påbyggnadskurs särskilt för psykologer med klientcenterad verksamhet i nära anslutning till den plan för reviderad psykologutbildning som universitetskanslern har överlämnat till Kungl. Maj:t. Allt detta viftas bort av herr Sörenson som nonsens och ingenting att fästa sig vid.

Jag kan också påpeka att riksdagen i år har godkänt statsutskottets utlåtande nr 41, där man bl. a. behandlat frågan om psykoterapi. Statsutskottet erinrade om det förslag om utbildning av psykologer som i utbildningsdepartementet nu är föremål för prövning. Statsutskottet utgick från att Kungl. Maj:t hade sin uppmärksamhet riktad på denna fråga — hur behovet av utbildning i psykoterapi för olika yrkeskategorier skall kunna täckas — och avstyrkte en särskild utredning. Herr Sörenson nöjer sig inte med detta. Det är väl hans sak, men det är kanske litet onödigt att göra alltför stort väsen av denna fråga just nu när den ändå är föremål för prövning. I direktiven för den nyligen tillsatta utredningen om en allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen har man enligt vad jag kunnat utröna beaktat det mesta av vad som anförts i motionerna och i reservationen om den frågan.

Även om det sålunda är ett angeläget och brännande ämne som aktualiserats i föreliggande motionspar är nog motionärerna i viss mån akterseglade. Stora delar av de frågor som motionärerna behandlar har nyligen utretts och är föremål för Kungl. Maj:ts prövning eller behandlas av pågående utredningar. De angelägna önskemål, som framförts, anser utskottsmajoriteten sålunda vara i stort sett tillgodosedda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETERSON, ERIC GUSTAF, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Hedlund här säger att alla motionskrav inte finns med i reservationen. Det beror på att vi under ärendets behandling inom utskottet har fått sådana glädjande upplysningar, att vi i reservationen inte tagit med de krav som tidigare förelåg.

Men det som finns kvar när det gäller utbildning av bl. a. observationsklasslärare är angeläget.

Jag vill citera ur en skrivelse som är undertecknad av bland andra doktor Gustav Jonsson vid Skå och som gäller den utbildning, som observationsklasslärarna har. I skrivelsen säges på följande sätt: »Denna gemensamma utbildning, som kommer att leda till en för samtliga lärare gemensam kompetens, visar sig emellertid ej täcka det behov av utbildning observationsklasslärare har, vilket framkommer i bifogade undersökning Observationsklass, observationsklasslärare och observationsklasslärarutbildning. Den bifogade undersökningen visar att lärare behöver kunskap om det störda beteendet och dess orsaker och behandling samt undervisning och handledning rörande handhavandet av enskilda barn i konferensform samt om gruppdynamiska mekanismer.»

Vidare säges i skrivelsen: »Vi finner det vore beklagligt om linje 1:s egenart bevarades på ett sådant sätt, att den även i fortsättningen inte täcker observationsklasslärarnas behov av utbildning.»

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Jag har ingen anledning att i en kort replik gå in på allt av det som herr Hedlund här sagt. Jag vill bara anföra ett par saker.

För mig är det en verkligt avgörande fråga, om vi i vårt land är beredda att satsa på en tvärvetenskaplig forskning eller ej. Det är alltså inte här bara en organisationsfråga, utan det är för mig

Ang. den psykiska folkhälsan en grundsyn i detta avseende. Skall vi över huvud taget komma till rätta med den växande problematik, som här har uppenbarat sig i vårt samhälle, kan detta bara ske, om företrädare för olika områden arbetar tillsammans.

Herr Hedlund har försökt göra gällande att Kungl. Maj:t arbetar på detta sätt. Jag kammar med tacksamhet in de orden och hoppas att man skall vara vaken inför den utveckling som nödvändiggör en tvärvetenskaplig forskning. Men herr Hedlund kan inte förtänka mig att jag är undrande, eftersom jag ännu inte har sett något förslag någonstans i denna riktning. Jag är glad över att det kommer att framläggas förslag, men till dess att så har skett gör jag vad jag kan för att i de organ eller i de sammanhang, där jag kan göra min röst hörd, ge uttryck för den grundsyn jag har.

Jag vill vidare säga att jag här inte har använt ordet »nonsens» — vare sig så att det har hörts eller kunnat underförstås. Jag söker att efter bästa förmåga — och jag hoppas att jag inte lyckats därmed alltför illa — undvika den typen av debatt. Jag tycker inte att en debatt här i kammaren bör föras på det planet. Jag anser alltså inte det vara nonsens, som har gjorts av Kungl. Maj:t eller andra organ på detta område.

Herr Hedlund talar till slut om att man inom utbildningsdepartementet har sina ögon riktade på frågan om psykoterapeutisk utbildning. Det gläder mig att så är förhållandet. Några konkreta förslag har vi ännu inte sett i detta avseende, men de kommer kanske att framläggas. Jag vet att det finns en stark längtan inte minst hos yngre läkare att få hjälp till en vidgad kunskap i detta avseende för att verkligen kunna bistå de människor som söker deras stöd.

Jag vill bara till slut säga så här: Om det i en skola uppkommer ett problem, är det inte bara fråga om att en skolpsykolog skall ha förmågan att diagnos-

Ang. den psykiska hälsovården

tisera fallet och säga, att den och den pojken eller den och den flickan är i behov av hjälp i den och den typen av undervisning. Det är inte alltid så att denna problematik sitter hos pojken eller flickan, utan hos far och mor eller hos hemmet eller vad det kan vara fråga om. Det är olika sammanhang som här spelar in. Det är inte säkert att man hjälper en sådan pojke eller flicka genom att man flyttar honom eller henne till en annan klass, ty den grundläggande skadan består ändå.

Man behöver forska i och skaffa sig kunskap om denna problematik för att på ett någorlunda effektivt sätt kunna hjälpa unga människor och unga familjer i vårt samhälle. Jag har styrkts i min uppfattning att en psykoterapeutisk »approach» i ökad grad är behövlig i vårt samhälle.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmanen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad allmänna beredningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom appresning. Herr förste vice talmanen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 32.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. den psykiska hälsovården

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av motioner angående den psykiska hälsovården.

I de till allmänna beredningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 205, av herr *Sörenson m. fl.*, och II: 263, av herr *Svensson i Kungälv m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om en utredning av hur statens åtaganden för en effektivare psykisk hälsovård lämpligen borde utformas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 205 och II: 263 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört.

Herr **SÖRENSON** (fp):

Herr talman! Jag skulle gärna vilja lugna kammarens ledamöter. Jag vet att en del är angelägna att försvinna med tåg och annat till ljuvligheter i hemorten, och jag ämnar inte ställa något särskilt yrkande. Vad på mig ankommer blir det alltså ingen votering. Men jag önskar anföra några synpunkter i

samband med det utlåtande som här föreligger.

Det är fjärde året å rad som jag har anledning att ta till orda på grund av ett utskottsutlåtande, som gäller psykisk sjukdom och psykisk hälsa. I de framställningar som jag har haft huvudansvaret för — i interpellationer och debatter med anledning av interpellationerna, i riksdagsdebatterna med anledning av motionerna — har frågorna någorlunda utförligt belysts. Det finns därför ingen anledning att här ytterligare diskutera ärendet i princip. Jag vill emellertid göra några kommentarer med anledning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21.

Jag noterar då först att frågan om samhällets ansvar för den psykiska sidan av människans välbefinnande har tagit ett stort steg framåt. Tidigare förekom vid motioner i det här avseendet reservationer. Ofta var majoriteterna ganska knappa, men avslagen i riksdagen var konsekventa. Förra året vann motionen utskottets bevägenhet, men då var det lotten som gjorde att riksdagen avlog idén om ett institut för den psykiska folkhälsan. Men det var bara femton röster sammanlagt i första och andra kammaren, som gjorde att den tanken avlogs! Det visar, tycker jag, att frågan lyfts fram och blivit en angelägenhet av första ordningen.

I år har vi ett enhälligt utskottsutlåtande. Kors i taket! Visserligen avstyrks motionen, men några väsentliga ting sägs, och utskottet hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t »ger till känna» vad man anfört.

Vad är det då man har anfört? Man redovisar att en förstärkt organisation och vidgade resurser då det gäller den psykiska folkhälsan enligt remissinstanserna är av stor angelägenhetsgrad. Socialstyrelsen säger, att det är synnerligen angeläget — alltså inte bara någon vänlig gest, precis — att effektiva verksamhetsformer skapas för att möta problemet med psykiska störningar redan när dessa debuterar och om

Ang. den psykiska hälsovården möjligt avhjälpa eller lindra dem innan sjukhusvård behöver tillgripas.

Det är alltså inte bra ställt i vårt samhälle, nu måste effektivare verksamhetsformer skapas.

Hur skall det ske? Motionen har angivit tre alternativ; jag upprepar dem inte. Men man undrar: Varför inte utreda frågan? Det finns tre möjligheter att organisera den här saken på. Socialstyrelsen säger: Vi vill ej motsätta oss att frågan utreds. Ja, det är väl ett bifall med vänster hand. Men i alla fall: Ett av de betydande organen säger, att det kan vara värt att se litet närmare på den problematik som här döljer sig. Personalsituationen yttrar man sig också om. Ganska mycket ny personal har tillkommit under senare år. Men den personalen har i mycket stor utsträckning tagits i bruk för den slutna vården. Det gäller läkare och det gäller sjuksköterskor.

Samtidigt tycks utskottet ha klart för sig, att den öppna vården är av största betydelse och måste få ett kraftfullt stöd. Man talar om att man med okonventionella grepp bör försöka sig på sådana verksamheter som dagsjukhus, akutmottagningar, omhändertagande av narkomaner, tillgång till psykisk vård i anslutning till utbildningsanstalter och arbetsplatser. Man säger att sådana initiativ bör »fördomsfritt kunna prövas». Det är verkligen någonting att notera med tacksamhet, att en sådan grundsyn tydligen föreligger enhälligt inom ett utskott och som jag förutsätter i riksdagens beslut.

Noteras bör också att inom socialstyrelsen pågår genom olika expertgrupper utredningar om den öppna vårdens utformning, och styrelsen säger: I maj månad får ni veta vad vi har tänkt! Vi skall med stort intresse följa ärendet och se vad som verkligen kommer att ske.

Vidare säger utskottet någonting som jag finner ytterst angeläget att apostrofera. Man framhåller att det inte bara är en fråga om läkare och vård-

Ang. den psykiska hälsovården

platser, utan att det är fråga om ett nytt synsätt. Det är inga små ord! Ett riksdagsutskott säger, att det inte bara är fråga om läkare och vårdplatser utan det är fråga om ett nytt synsätt. Man har lust att applådera! Fysisk och psykisk sjukvård, säger man, bör jämsställas. Hjälpen åt den psykiskt sjuke bör vara lika lättillgänglig som hjälpen åt den kroppssjuke.

Jag bor ute i Örby här i Stockholm, ganska nära Högdalen, där det finns en psykiatrisk klinik anknuten till läkarhuset. Jag undrar om kammaren har observerat, hur långa väntetiderna är vid liknande kliniker? Jo, den som har behov av att få personlig hjälp får i Högdalen vänta sex månader. Jag upprepar det — jag säger inte fel — sex månader dröjer det innan han kan få tid. I mycket brådskande fall är man beredd att på en och en halv månad klara saken.

Jag känner något till ett av de privata institut som försöker göra vad samhället inte gör, S:t Lukasstiftelsen, som är spridd över vårt land. Tre, fyra, fem månader får man vänta där. För några år sedan gick det på några veckor.

Någon eftertanke visar väl ändå att innebörden av utskottets utsaga är av allra största betydelse och har mycket vittgående konsekvenser. Vi har redan antytt frågan om den psykioterapeutiska vården. Vi har självmordsproblematiken, och vi kan ta »mannen på Katarinahissen» som en symbol för den som liksom inte orkar med tillvaron. Han säger inte: »Javisst, jag går om en vecka till Södersjukhusets psykiatriska klinik, så kanske jag inte hoppar ner från Katarinahissen.» Men han har ingensans att ta vägen — han hoppar. Han orkar inte med livet.

Frågan om stressen i skolan har antytts av herr Peterson i föregående debatt. Familjekriserna är inte alldeles ovanliga. Mitt yrke gör att jag ibland kommer i förbindelse med dessa frågor. Det kan komma en människa en

morgon, alldeles förtvivlad och sönderriven, med blodvite — det är »familjespänning». Sådant är mera vanligt än vi tror bland vårt folk.

Med detta har jag endast velat säga att behovet av hjälp i psykiatriska konfliktsituationer är verkligen stort här i landet, och vi kan för närvarande inte möta det. Men nu säger ett enhälligt utskott och jag tror riksdagen, att denna fråga är så angelägen att vi räknar med att Kungl. Maj:t gör sitt yttersta för att möta behovet.

Är det någon som tycker att det är underligt om man blir en smula beklämd när man läser en utsaga som denna: »Med hänsyn till den mycket snabba utvecklingen av olikartade somatiska terapiformer inom psykiatrin måste man alltmåra räkna med att dessa långvariga psykioterapeutiska kurer, som man ofta utförde helt enkelt därför att man inte ansåg sig ha annat att tillgå, kommer att snabbt förminska.» Och vem säger det? Jo, en svensk professor i psykiatri. Man *blir* beklämd.

Behovet är en djupare insikt i den psykiska sjukdomens och hälsans problematik. Den kan inte vinnas på annat sätt än genom att man intensivare forskar och studerar, och det måste ske tvärvetenskapligt — jag säger det igen. Det ensidiga betraktelsesättet som vi ofta möter i vårt samhälle, kampen mellan den somatiskt orienterade och dominerande skolan och den skola som fäster avgörandet vid psykodynamiska faktorerna, måste övervinnas och ersättas med en totalsyn, kanske något mera ödmjuk än vad som i de militanta yttrandena från de båda skolorna kommer till synes.

Ett uttalande som gjorts av allmänna beredningsutskottet är sannerligen värt apostrofering: »Den integration av social omsorg och medicinsk behandling som fått ett uttryck i den nya socialstyrelsen bör också ge möjligheter till nya former för psykisk hälsovård, främst inom den öppna vården.»

Det är en *förväntan*, som riksdagen ger uttryck åt inför den nya styrelsens arbete.

Utskottets uttalande att en ökad utbyggnad av den psykiska hälsovården erfordras — hur den nu skall organiseras — kommer att kosta pengar. Utskottet säger i klara verba, att det här gäller en *prioritering* av ekonomiska resurser och utbildningsmöjligheter. Det är något för finansministern och regeringen att bita i! Ni har att i framtiden räkna med att stora penningsummor kommer att gå åt för att vi skall kunna lösa denna fråga. Jag tycker det är ett engagerat, ett ypperligt uttalande. Jag hoppas att det ljuder med stor kraft i finansministerns arbetsrum och i regeringens plenisal — »det rätter och packer eder efter!» Vi kan ju alltid hoppas.

Det är här fråga om en grundsyn på vår samhällsuppgift. Det är, såsom jag ser det, fråga om att anlägga en helhetssyn på hela människan med en så mogen och balanserad livshållning som möjligt.

Samhället har accepterat det sociala ansvaret och det ekonomiska ansvaret. Vi har på skilda sätt sökt att sörja för det ekonomiska välbefinnandet — och vi har gjort rätt. Nu är tiden inne att fatta i sikte och fullt ut ta ansvaret också för den psykiska sidan av människans existens. Att det ofta kan vara svårare att komma till rätta med »själen» än med nog så komplicerade somatiska sjukdomar får icke minska vår energi. Det förhållandet uppfordrar oss i stället till hårdare satsning i skilda avseenden på den psykiska sidan av människans existens.

Jag vill särskilt betona, herr talman, att det här verkligen inte är fråga om någon snobbism. Det är inte fråga om att producera en lyxartikel, ingenting vid sidan om det *ekonomiska* och *sociala* livet. Det är en fråga om samhällets *totala* ansvar för den *totala* människan. Det är ändå så för oss människor,

Ang. den psykiska hälsovården

att livet upplevs som mest påtagligt just i de psykiska dimensionerna.

Då jag 1965 för första gången — kanske litet trevande som en novis, det erkännes gärna — förde fram en motion om dessa frågor, möttes jag av ett rätt stort förakt från utskottets ordförande i allmänna beredningsutskottet. I andra kammaren talade hon om »anhopning av främmande ord», om att »svänga sig med en massa fackbegrepp». Den tonen tycks ha tystnat. Sådana ord som psykisk, psykoterapi, psykisk integration och liknande är inte längre främmande begrepp. De är också mitt i riksdagen, tror jag, angelägna ord. Bakom dem finns en brännande angelägen verklighet. Vi talar och agerar inte här för att kamma in en applåd för oss själva eller vårt parti eller något sådant, utan bakom vårt agerande finns en djup upplevelse av att här håller någonting på att ske i det moderna samhället, som samhället *måste* bevaka, som samhället måste gripa sig an med och på ett djupgående sätt lämna hjälp till.

Utskottet betonar vikten av en grundsyn sådan jag här har antytt den. Jag kan bara säga — jag är tacksam!

Bifall till motionen tillstyrkes inte men utskottet vill att riksdagen för Kungl. Maj:t skall ge till känna den syn som utskottet enhälligt företräder.

Jag är inte så gammal här i riksdagen, och jag kan inte låta bli att undra: Vad betyder nu det? Jag har många gånger varit med om att »ge till känna» för Kungl. Maj:t. Jag har funderat över saken och har sagt mig, att Kungl. Maj:t väl inte rimligen kan säga: Det var väldigt intressant att höra vad riksdagen tycker — och sedan lägga handlingarna ad acta. Så går det väl inte till, tänker jag mig. Kungl. Maj:t måste väl rimligen beakta vad riksdagen anför och handla därefter. Vad är det annars för mening att ge till känna vad vi anför?

Det är alltså, herr talman, i känslan av att här — med ganska många tom-

Ang. den psykiska hälsovården

ma bänkar för ögonblicket — ett ställningstagande sker och i en förväntan att Kungl. Maj:t skall söka forma sin politik i enlighet med vad riksdagen uttalar, som jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Om alltså Kungl. Maj:t inte bara passivt noterar utan aktivt begrundar vad som anförts, har vi anledning att se fram emot ljusare tider för den väsentliga fråga, som motionerna under årens lopp velat aktualisera och som den motion som nu behandlas är ett uttryck för.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av motioner om förbättrade arbetsförhållanden m. m. för de handikappade; och

nr 25, i anledning av motion om införande av professionell fotboll.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr TALMANNEN yttrade:

Det har visat sig att bordläggningen av statsutskottets utlåtande nr 63 angående arbetsmarknadspolitiken kan tidigareläggas så att behandling i kamrarrarna kan äga rum onsdagen den 24 april i stället för fredagen den 26 april. I motsats till vad jag meddelade i onsdags kan kvällsplenum följaktligen beräknas bli erforderligt onsdagen den 24 men icke fredagen den 26.

Anmälades och godkändes allmänna beredningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 160, till Konungen i anledning av motioner om förläggande till Östersund av 1976 års olympiska vinterspel.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 161, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 162, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 163, till fullmäktige i riksbanken angående användande av riksbankens vinst för år 1967; och

nr 164, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående kostnadsfritt tillhandahållande av broschyren »Sveriges riksdag».

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1968/69 till avsättning till fonden för idrottens främjande jämte motioner; samt

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1968/69 i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m. jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 27, med anledning av motioner om rätt till skattefri avsättning av medel för omskolning av personal m. m.;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 23, i anledning av motioner angående utbildning av Sveriges investeringsbank AB;

nr 24, i anledning av motioner angående näringslivets kapitalförsörjning m. m.;

nr 25, i anledning av motioner angående återlån från allmänna pensionsfonden;

nr 26, i anledning av motioner om teknisk utredning av en inkomstpolitik; samt

nr 27, angående överlämnande till statsutskottet av vissa motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till smittskyddslag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av motioner om höjning av maximihastigheten för fordon med släpvagn;

nr 36, i anledning av motioner angående dels visst kungörelseförfarande i mål om vattenförorening, dels viss utredning i mål angående vattenförorening; samt

nr 37, i anledning av motioner om viss översyn av reglerna för hyresgästs rätt till skadestånd; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av motion om en upplysningskampanj angående alkoholen skadeverkningar;

nr 27, i anledning av motioner om förbättrade ekonomiska villkor för diabetiker; samt

nr 28, i anledning av motion om hälso- och sjukvård utomlands för svenska medborgare.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 880, av herr *Dahlberg* och fru *Lundblad*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. och om fortsatt giltighet av lagen, m. m.;

nr 881, av herrar *Tistad* och *Ahlmark*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 januari 1968 (nr 25), m. m.; samt

Meddelande ang. enkla frågor

nr 882, av herr *Tistad m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till förordning om mervärdskatt, m. m.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framställdes, nämligen

av herr *Fälldin* (cp) till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Kommer företagsskatteutredningen att framlägga förslag angående förvärvskällan jordbruksfastighet och anser Statsrådet om så *inte* är fallet att detta står i god överensstämmelse med de upplysningar som ges i riksdagsberättelsen om att utredningen i början av 1968 skall avge betänkande angående ändrade avskrivningsregler m. m. beträffande fast egendom?»; samt

av herr *Strandberg* (h) till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet: »När avser Herr Statsrådet förelägga riksdagen förslag till de förbättringar av de värnpliktigas förmåner avseende bättre traktamentsersättningar vid resor, utnyttjande av sovagn m. m. varom bl. a. högermotioner tidigare väckts i riksdagen och vilka har hänskjutits till den tidigare försvarsutredningen, som emellertid icke har upptagit dessa frågor till prövning?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.13.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Tisdagen den 23 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 24—den 27 april 1968 för deltagande i sammanträden med statlig utredningskommitté och därmed förenade studiebesök å orter utanför Stockholm.

Stockholm den 20 april 1968.

Göran Karlsson

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 165, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m. jämte motioner.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 166, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1967 vid dess femtioförsta sammanträde fattade beslut.

Föredrogos och hänvisades

motionen nr 880 till lagutskott samt motionerna nr 881 och 882 till bevillningsutskottet.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 59 och 63, bevillningsutskottets betänkande nr 27, bankoutskottets utlåtanden nr 23—26

samt memorial nr 27, andra lagutskottets utlåtande nr 24, tredje lagutskottets utlåtanden nr 34, 36 och 37 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 26—28.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 63 skulle sättas främst bland två gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades andra lagutskottets memorial nr 34, angående överlämnande till statsutskottet av viss del av två till lagutskott hänvisade motioner.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 883, av herr *Eriksson, Karl-Erik, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.;

nr 884, av herr *Kristiansson, Axel*, och herr *Pettersson, Harald*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående reglering av priserna på vissa jordbruksprodukter, m. m.;

nr 885, av herr *Alexanderson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 87, med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972, m. m.;

nr 886, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 87, med förslag till lag med vissa bestämmelser om val till riksdagens andra kammare för perioden 1969—1972, m. m.;

nr 887, av herr *Bengtson m. fl.*,

nr 888, av herr *Holmberg m. fl.*,

nr 889, av herr *Lundberg*,
 nr 890, av herr *Lundberg*,
 nr 891, av herr *Lundberg*,
 nr 892, av herr *Lundberg*,
 nr 893, av herr *Lundberg*,
 nr 894, av herr *Lundberg*,
 nr 895, av herrar *Stefanson* och *Tistad*, samt

nr 896, av herr *Werner*,
 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. och om fortsatt giltighet av lagen, m. m.;

nr 897, av herr *Alexanderson*,
 nr 898, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*,
 nr 899, av herr *Dahlén m. fl.*,
 nr 900, av herrar *Sveningsson* och *Svenungsson*, samt

nr 901, av herr *Tistad*,
 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 92, med förslag till vissa ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen;

nr 902, av herr *Jacobsson, Gösta*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 99, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 januari 1968 (nr 25), m. m.;

nr 903, av herr *Ahlmark*,
 nr 904, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Dahlén*,
 nr 905, av herrar *Bengtson* och *Wikberg*,

nr 906, av herr *Enarsson*,
 nr 907, av herr *Eriksson, Karl-Erik*,
m. fl.,

nr 908, av herr *Eriksson, Karl-Erik*,
m. fl.,

nr 909, av herr *Fälldin* och herr *Kristiansson, Axel*,

nr 910, av herr *Holmberg m. fl.*,
 nr 911, av fru *Hultell* och fröken *Stenberg*,

nr 912, av herr *Jacobsson, Gösta*, och herr *Enarsson*,

nr 913, av herr *Jacobsson, Gösta*, och herr *Enarsson*,

nr 914, av herr *Lundberg*,

nr 915, av herr *Lundberg*,

nr 916, av herrar *Lundberg* och *Stefanson*,

nr 917, av herr *Möller m. fl.*,

nr 918, av herr *Nilsson, Ferdinand*,

nr 919, av herr *Pettersson, Harald*, och herr *Fälldin*,

nr 920, av herr *Stefanson*,

nr 921, av herrar *Stefanson* och *Lundberg*,

nr 922, av herrar *Stefanson* och *Lundberg*,

nr 923, av herr *Stefanson m. fl.*,

nr 924, av herr *Stefanson m. fl.*,

nr 925, av herr *Sveningsson*,

nr 926, av herr *Svenungsson*,

nr 927, av herr *Svenungsson* och herr *Karlsson, Helge*,

nr 928, av herr *Tistad* och herr *Eriksson, Karl-Erik*,

nr 929, av herrar *Tistad* och *Ernulf*,

nr 930, av herrar *Tistad* och *Lundström*,

nr 931, av herr *Tistad* och herr *Petersson, Erik Filip*,

nr 932, av herr *Tistad* och herr *Petersson, Erik Filip*,

nr 933, av herr *Tistad m. fl.*,

nr 934, av herr *Wanhainen m. fl.*,
 samt

nr 935, av herr *Werner*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till förordning om mervärdeskatt, m. m.;

nr 936, av herrar *Tistad* och *Svenungsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111, angående avgift för innehav av navigeringsmottagare;

nr 937, av herr *Brundin m. fl.*, i anledning av styrelsens för riksdagens förvaltningskontor skrivelse angående provisoriska lokaler för riksdagen vid författningsreform; ävensom

nr 938, av herrar *Lundberg* och *Brundin*, i anledning av styrelsens för riksdagens förvaltningskontor skrivelse angående riksdagens lokalfrågor på längre sikt.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framstälts av herr *Mattsson* (cp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »När avser Statsrådet framlägga förslag om höjning av hastighetsgränsen för fordonskombinationen dragbil med påhängsvagn jämte tillkopplad släpvagn från 40 km/tim till 70 km/

tim i enlighet med riksdagens uttalande?»

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.11.

In fidem

Bengt Lambe

/Solveig Gemert